

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο Δ Η Γ Ι Α Ι

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΙΣ ΣΧΟΛΕΙΟΙΣ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ε' ΤΑΞΕΩΣ

ΠΡΟΧΕΙΡΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1909

Α΄.

Ο Δ Η Γ Ι Α Ι

ΔΙΟΤΑΓΗ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ 2 ἄρθρον τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 146 τῆς 5 Σεπτεμβρίου 1909 Διατάγματος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπείας,

Κανονίζομεν προσωρινῶς τὰ πρόγραμματα τῶν Ἀνωτέρων Δημοτικῶν σχολείων, διδόντες μὲν γενικὰς ὁδηγίας περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ὁρίων τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν μαθημάτων, ἐκθέτοντες δὲ ἀναλυτικῶς τὴν διδασκτέαν ἐν τῇ Πέμπτῃ τάξει βλῆν.

Ἐν Χανίοις τῇ 28 Ὀκτωβρίου 1909.

Ὁ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ἐπίτροπος
Ι. ΣΑΟΥΝΑΤΣΟΣ

ΠΡΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Χάρει κυρίως τῶν μὴ τυγχόντων ειδικῆς μορφώσεως διδασκάλων, ἀγνοούντων ἐπομένως καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ὅρια τῆς διδασκαλίας ἐκάστου μαθήματος, ἀπ' οὗ τότε νῦν ἔχον δὲν εἶναι εὐχερὲς νὰ γίνωσιν ὑποδειγματικαὶ πρακτικαὶ ἀσκήσεις πανταχοῦ, δημοσιεύσμεν τὰς κατωτέρω συντόμους ὁδηγίας, ἃς λαμβάνομεν ἐκ δοκίμων προγραμμάτων καὶ παρ' ἐδικῶν ἐπιστημόνων. Δὲν περιορίζονται δὲ αὐταὶ εἰς τὴν ἐν τῇ νεωστὶ ἱδρυμένη Πέμπτῃ τάξει τῶν Ἀνωτέρων Δημοτικῶν Σχολείων διδασκαλίαν, ἀλλ' ἐπεκτείνονται εἰς πάσας τὰς τάξεις τούτων.

Πρὸς τὰς ὁδηγίας ταύτας κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ συστήσωμεν τοῖς διδασκάλοις νὰ συμμορφώνωνται, ἀπαιτοῦντες παρὰ τούτων προθυμίαν μόνον καὶ εὐκρινῆ θέλησιν καὶ δόσιν ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ ἱερὸν τοῦ διδασκάλου ἔργον, ἄνευ τοῦ ὅποιου οὐδεμία σύστασις, οὐδεμία ὑπόδειξις τελεσφορεῖ. Ἐν ᾧ τοῦναντίον ἡ ἀφοσίωσις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ τὸν μὴ εἰδικῶς μεμορφωμένον διδάσκαλον διδάσκει τρόπους ὀρθῆς καὶ καρποφόρου διδασκαλίας.

Α' ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Ὁ σκοπὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων εἶναι πρῶτιστα πάντων ἡ ἐν τῇ εὐσεβείᾳ παιδείᾳ τῶν Ἑλληνοπαίδων, εἶτα δὲ καὶ ἡ κατανόησις τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπαρχόντων καὶ τελουμένων καὶ ἡ προσδοκίησις εἰς τὴν κατὰ μόναν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπαρκῆ ὁπωσοῦν κατανόησιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου.

Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τοῦ διὰ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ διδάσκονται ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολείοις ἱστορήματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς, ρητὰ, τροπάρια, κατήχησις, προσευχαί, λειτουργικὴ, ἰδίως ὅμως ἀναγινώσκεται αὐτὴ ἡ Καινὴ Διαθήκη καὶ διὰ τὴν ἐκάστοτε εἰς ἐκαστὴν τάξιν προσήκοντα μέρη αὐτῆς.

Ἱερά ἱστορία.— Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἱερᾶς ἱστορίας πρέπει νὰ ἐπιτιμῶνται μάλιστα πάντων ἡ ἐξέγερσις τῶν τε θρη-

σκευτικῶν συναισθημάτων καὶ τῆς ἡθικῆς συνειδήσεως τῶν διδασκομένων· νὰ καταδεικνύηται ἡ ἡθικὴ ἀξία τῶν πρὸ τῆς συνειδήσεως τῶν μαθητῶν ἐναρμόως ἐξελισσομένων ἀνθρωπίνων σκέψεων, περιπετειῶν, παθημάτων καὶ πράξεων· καὶ σαφῶς ἐκαστοτε ἐπιζηλον νὰ γίνηται ὅτι ὁ ἡθικὸς νόμος εἶναι αὐτῇ ἡ θέλησις τῆς Θεότητος. Ἡ διδασκαλία διαπεραίνεται διὰ τῆς διδακτικῆς μορφῆς τῆς ἀφηγήσεως καὶ τῆς ἐρωτήσεως· οὐδέποτε δὲ διὰ τοῦ μηχανικοῦ ἀποστομειτισμοῦ.

Ρητὰ τῶν γραφῶν.— Σὺν τοῖς ἱστορήμασι διδάσκονται καὶ ρητὰ τινὰ τῶν Γραφῶν, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς βαθυτέρας κατανοήσεως αὐτῶν τούτων τῶν ἱστορημάτων, τὸ δὲ ἕνεκα τοῦ εὐπεριλήπτου, καὶ εὐμνημονεύτου ἐπομένως τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων ἡθικῶν καὶ θρησκευτικῶν διδαγμάτων. Διδάσκονται δ' ἐκαστοτε μόνον τοιαῦτα, ἐν οἷς ὡς ἀριστα τὸ πνεῦμα τοῦ ἐκαστοτε διδασκομένου ἱστορημάτων ἀποτυπώται.

Τροπάρια.— Ἐκτὸς τῶν ρητῶν διδάσκονται καὶ τινὰ τῶν τροπαρίων, ἐκείνων, τὰ ὅποια εἴτε ἕνεκα τῶν ποιητικῶν αὐτῶν καλλονῶν, εἴτε ἕνεκα τῆς μοιρητικῆς τοῦ περιεχομένου αὐτῶν πρὸς τὸ τῶν ἱστορημάτων, εἴτε καὶ ἕνεκα τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εὐχρηστίας αὐτῶν συντελοῦσιν εἰς τε τὴν ἑξαρσιν τῶν θρησκευτικῶν συναισθημάτων, εἰς τὴν βαθυτέραν κατανόησιν τοῦ πνεύματος τῶν ἱστορημάτων καὶ εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἑλγιν καὶ ἀγάπην τῶν διδασκομένων.

Κατήχησις.— Τὰ τῆς κατήχησεως διδάγματα συντελοῦντα εἰς τὴν κατανόησιν τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ὁ διδασκόμενος ἀνήκει, συστηματικῶς ἀνάγκη νὰ διδάσκονται μόνον κατὰ τὴν ἀνωτάτην τάξιν, κατὰ δὲ τὰς λοιπὰς νὰ παραλαμβάνονται ἐκ αὐτῆς ἐκαστοτε μόνον τὰ ἐπεξηγοῦντα καὶ ἀκριβεστάτα ἀποτυπώοντα τὰ ἐν τοῖς ἱστορήμασι καὶ ρητοῖς διδάγματα.

Προσευχὰ καὶ Λειτουργικὴ.— Αἱ προσευχαὶ συντελοῦσαι εἰς τὴν ἑξαρσιν καὶ τὸν ἑξαγνισμόν τῶν ψυχῶν τῶν προσευχομένων καὶ ἐθίζουσαι εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην διδάσκονται ἀπὸ τῆς κατωτάτης τάξεως. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος καὶ τῶν προσευχῶν τῶν καταλλήλων διὰ τὰς κοινότερας περιστάσεις τοῦ βίου διδασθεῖσιν, ἀκολουθεῖ ἡ διδασκαλία τῆς λειτουργικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπιγινώσκωσιν οἱ ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀποφοιτῶντες τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν λειτουργίαν γινόμενα.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη.— Τὸ στοιχεῖον τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, εἰς ὃ ὁρεῖται τὸ παρ' ἡμῖν δημοτικὸν σχολεῖον

νὰ δώσῃ πλείστην προσοχὴν, εἶναι ἡ ἀνάγνωσις καὶ κατανόησις τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ μὲν ἵνα βαθύτερον καὶ θαυφύστερον αὐτὸ ἐκ τῶν ἄλλων στοιχείων τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἐκαστοτε κτώμεναι γνώσεις ἐν τῷ νῷ ἀποθησαυρίζωνται, τὸ δὲ ὅπως ἐξοικειούμενου ἐξ ἀπαλῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μετὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου κατορθωθῇ ποτε νὰ θεωρητῇ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ ὡς χρέος ἀπαραίτητον καὶ ὡς ἐνέργημα ἀναγκαῖαιστατον καὶ ἐπωφελεστάτον καὶ ἰδίᾳ ἐν ἐκαστῷ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ γενικῶς τῇ ὅλῃ κοινότητι καὶ πολιτείᾳ.

Ἡ ἀνάγνωσις δὲ τῆς Καινῆς Διαθήκης συνοδεουμένη μετὰ τῆς προσκεύστης ἐρμηνείας, ἀνάγκη νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένη πάσης περιττολογίας καὶ πάσης ψευδευπίξεως.

Β' ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ο σκοπὸς καὶ τὰ ὄρια τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῆς μητρικῆς γλώσσης εἶναι τοῦτο μὲν ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῶν διδασκομένων, συντελουμένη διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν, τοῦτο δὲ ἡ ἐν κοινωνίᾳ πρὸς ἀλλήλους συμβίσις πρὸς τε τὴν σκοπὸν τῆς ἰδίας ἐκαστου αὐτῶν παντοδαπῆς προαγωγῆς καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς συμπαρέσεως αὐτῶν πρὸς τὸ γενικὸν καλόν.

Πρὸς τοὺς σκοποὺς τούτους ἐργάζεται τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ὅταν διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς μητρικῆς γλώσσης κατορθώσῃ ὥστε οἱ ἀπόφοιτοι αὐτοῦ νὰ καταστάσιν ἱκανοὶ νὰ ἐκφράσωσιν μὲν διὰ τῆς γλώσσης, ὅσον ἐνδέχεται, ἀπαιτήτως καὶ λογικῶς τὰ διανοήματα αὐτῶν, νὰ ἀποτυπώσῃ δὲ διὰ τῆς γραφῆς, ἐπ' ἴσης, ὅσον ἐνδέχεται, ἀπαιτήτως καὶ ἐλευθέρως ταῦτα καὶ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ κατανοῶσι πᾶν ἐν τῇ καθωμικημένῃ γλώσσῃ γεγραμμένον μὴ εἰδικῷ περιεχόμενῳ ἑλληνικῶν βιβλίων, ὡς περιδικὰ συγγράμματα, ἐφημερίδας, ποιήματα, ἱστορικὰ ἔργα καὶ τὰ παρόμοια.

Τὸ μάθημα τῆς μητρικῆς γλώσσης συναπρξίζεται κυρίως ἐκ τεσσάρων στοιχείων· ἐκ τῶν λεκτικῶν ἀσκήσεων, ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, ἐκ τῆς γραφῆς καὶ ἐκ τῆς γραμματικῆς. Εἰς τὰς λεκτικὰς ἀσκήσεις περιλαμβάνεται καὶ ἡ πραγματογνωσικὴ, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἡ ἐκμύθησις καὶ ἀπαγγελία ποιημάτων, καὶ εἰς τὴν γραμματικὴν αἱ ὀρθογραφικαὶ καὶ ἀσκήσεις ἐκθέσεως.

Λεκτικαὶ ἀσκήσεις.— Αἱ λεκτικαὶ ἀσκήσεις, αἱ καὶ κατὰ πάντα μὲν τὰ μαθήματα, τὰ διδασκόμενα ἐν τῷ δημοτικῷ

σχολεῖν, γινόμεναι, ἐν τῇ πραγματογνωσίᾳ δὲ ἰδίως κατὰ τὰς κατωτάτας τάξεις καὶ ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ γενικῶς κατὰ πάσας τελούμεναι, σκοποῦσι τὴν ὅσον ἐνδέχεται ἀπαιτοῦν καὶ ἀπηχεῖωμένῃν διὰ τῆς γλώσσης ἔκφρασιν τῶν διανοημάτων, προάγουσαι βαθμίδον καὶ κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῆς καθαρᾶς ἐκφωνήσεως τῶν γραμμάτων, τῶν συλλαβῶν καὶ τῶν λέξεων, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπὸ παντὸς ἐπαρχιωτισμοῦ καὶ γλωσσικοῦ σφάλματος ἀπηλλαγμένης ἐν ἀπλάις προτάσεσιν ἀποτυπώσεως τῶν διανοημάτων εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ ἀπαρεμπόδιτον ἐπανάληψιν τῶν ξένων διανοημάτων, καὶ εἰς τὴν εὐτακτον καὶ σαφῆ ἔκθεσιν τῶν ἰδίων. Αἱ ἀσκήσεις αὗται γίνονται κατὰ πάντα τὰ μαθήματα. Εἰς ἰδιαίτερας ὥρας, ὡς μάθημα ἴδιον γίνονται μόνον κατὰ τὴν πραγματογνωσίαν, ἥτις πλὴν τῶν ὠφελειῶν, ἃς γενικῶς παρέχουσι τοῖς μαθηταῖς αἱ λεκτικαὶ ἀσκήσεις, ὠφελεῖ αὐτοὺς καὶ ἄλλως· ὀξύνει τὴν ἐνέργειαν τῶν αἰσθητηρίων αὐτῶν, τακτοποιεῖ καὶ σαφηνίζει τὰς παραστάσεις τὰς ἐκ τοῦ προτέρου αὐτῶν βίου ἀτάκτους καὶ ἀμυδρῶς ἐν τῷ νῷ αὐτῶν ἀποτεθησαυρισμένας, πλουτίζει τὸν νοῦν αὐτῶν δι' ἄλλων νέων καὶ προσδοποῖ τὴν διδασκαλίαν τῶν πραγματικῶν μαθημάτων.

Ἀνάγνωσις καὶ γραφή. — Ἡ ἀνάγνωσις σκοποῦσα τὴν παραγωγὴν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ τὴν ἐπαύξησιν τοῦ θησαυροῦ τῶν γνώσεων διὰ τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς ἐν ἡμῖν μετουσιώσεως τῶν διανοημάτων τῶν λοιπῶν ὁμοφυλῶν ἡμῶν, καὶ ἡ γραφή σκοποῦσα τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἀμοιβαίας πνευματικῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἀμοιβαίας ἀνακοινώσεως τῶν διανοημάτων αὐτῶν καὶ διὰ τῆς ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τοῦ χρόνου διαφυλάξεως αὐτῶν, εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων διδαγμάτων. Οὐδέποτε δὲ ἀποχωρίζομενα ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀλλὰ πάντοτε συνηγμένα μετ' ἀλλήλων, πρέπει ἐπιμελίστατα νὰ θεραπεύονται ἐν τῷ σχολείῳ. Καὶ ἡ μὲν ἀνάγνωσις ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἀπαιτοῦται καὶ διὰ τῆς λογικῆς διήκησης ἀποτελεῦται εἰς τὴν ἡθικὴν ἢ τὴν αἰσθητικὴν ἢ δὲ γραφῇ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἀντιγραφῆς γραμμῶν, γραμμάτων, λέξεων καὶ ἀπλῶν προτάσεων καὶ προχωροῦσα εἰς τὴν καθ' ὑπαγόρευσιν γραφὴν καὶ εἰς τὰ ἀπλοῦστα εἶδη τῶν συγγραφικῶν ἀσκήσεων, ἀποτελεῦται εἰς τὰ συνθετώτερα εἶδη αὐτῶν, ὀρθογραφικῶς, ταχυγραφικῶς καὶ καλλιγραφικῶς διαπεραίνόμενα.

Γραμματικὴ. Ἡ γραμματικὴ σκοποῦσα τὸ μὲν νὰ γενῇσι εἰς τοὺς διδασκομένους τὴν πεποίθησιν ὅτι ὅπως ἐν παντὶ ὅτι καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τάξις καὶ νόμος κρατοῦσι, καθ' οὓς τελεεῖται, αὐτοὶ τὰ ἀπειροπλήθῃ φαινόμενα αὐτῆς, τὸ δὲ νὰ παρὰ-

σχη αὐτοῖς τὸ μέτρον τοῦ ὀρθοῦ διαχειρισμοῦ τῆς γλώσσης κατὰ τὰς πάντοτε παύσας περιστάσεις τοῦ βίου, καθ' ἃς παρουσιάζεται ἡ ἀνάγκη τῆς χρησιμοποιοῦσας αὐτῆς, δέον νὰ διδάσκονται ὡς ἴδιον μαθήμα ἐν πάσῃ τάξει, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ μέτρον καὶ τὸ ἀνωτάτον τμήμα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ διδασκαλία αὐτῆς ἀρχομένη ἀπὸ τῶν μερῶν τῆς ἀπλῆς προτάσεως ἀποτελεῖται εἰς τὸν τέλειον λόγον, πολλὴν ἐν τῷ μεταξὺ εὐχέρειαν περὶ τὸ τυπικὸν καὶ ἔμπεδον γνῶσιν τοῖς διδασκόμενοις περὶ τὸ κανονικὸν αὐτῆς διόκουσα καὶ ἀπεργαζομένη.

Πρὸς τοῦτο συντελοῦσι πλὴν τῆς εὐμεθέδου διδασκαλίας καὶ τῆς κατὰ τοὺς παιδαγωγικοὺς κανόνας κατατάξεως τῆς διδακτικῆς ὁλης καὶ αἱ ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις, πολλὰ ὡς ἐπισπῶσαι τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῶν γραμματικῶν φαινομένων καὶ ἀσφαλῶς κατεργαζόμεναι διὰ τῆς συγνῆς ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν τὴν ἐν ἀνέτιγλον γνῶσιν καὶ τὴν εὐπετὴ χρησιμοποίησιν τοῦ ὀρθοῦ.

Ἀναγνωστικὰ βιβλία. Εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει ἡ διδασκαλία τῆς μητρικῆς γλώσσης, τὰ μάλιστα συντελεῖ ἡ ποιότης τῶν εἰς χεῖρας τῶν μαθητῶν διδομένων ἀναγνωστικῶν βιβλίων. Ταῦτα εἶναι ὠφέλιμα, ὅταν ἐν γλώσσῃ καθαρῶς, ἐξ ἴσου ἀπηλλαγμένη τῶν τε χυδαίων καὶ ἐπαρχιωτισμῶν καὶ τῆς ἐξεζητημένης φρασιολογίας, περιέχωσιν ἀποσπάσματα ἐκ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἀποσπάσματα ἐν μεταφράσει ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ἢ καὶ τῶν ξένων γλωσσῶν ἑμμετρὰ τε καὶ πεζὰ, κατὰ τοὺς παιδαγωγικοὺς κανόνας ἀλλήλων χορμίζοντα, καὶ ὧν τὸ περιεχόμενον εἶναι τοιοῦτον, δι' οὗ αἱ triπλᾶι σχέσεις τοῦ μαθητοῦ, πρὸς τὸν Θεὸν δηλ. τὴν φύσιν καὶ τὸν πλησίον νὰ ἐκτιπῶνται, νὰ διασαφηνίζονται καὶ νὰ καθορίζονται. Καὶ τοῦτο, διότι τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία δὲν εἶναι φιλὰ ἔργα, δι' ὧν πρόκειται μόνον ἡ ἀναγνωστικὴ δεξιότης νὰ ἀποκτηθῇ, ἀλλὰ εἶναι καὶ τελεσφορώτατα μέσα, δι' ὧν μάλιστα ἡ τε βαθεῖα κατανόησις τοῦ ἀνθρωπίνου περιεχομένου αὐτῶν καὶ ἡ ἄμεσος γνωριμία μετὰ τῶν καλλίστων ἔργων καὶ μετὰ τῶν διαπρεπστάτων ἑθνικῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν ἐπιτυγχάνεται.

Γ' ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

α' Ἀριθμητικὴ.

Ὁ σκοπός, τὸ ὄριον καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας αὐτῆς

Δύο εἶναι οἱ σκοποὶ τῆς ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ διδασκαλίας

τῆς ἀριθμητικῆς* ὁ εἷς νὰ ἐπισθῶσιν οἱ διδασκόμενοι εἰς τὸ αὐστηρῶς λογικεῖσθαι καὶ εἰς τὸ ἀκριβῶς ἀποτυποῦν τὰ ἑαυτῶν διανοήματα, ὁ δὲ ἕτερος νὰ ἐφοδιασθῶσιν οὗτοι ἐκ τοῦ σχολείου ἀφοσιτῆσθαι καὶ εἰς τὸν βίον ἀπελθόντες διὰ τσαύτης ἐπιτηδεύσεως, ὥστε νὰ δύνανται νὰ λύσωσιν ἀκριβῶς καὶ ἀπροσκόπως τὰ ἀριθμητικὰ προβλήματα, ἅπανα εἰς ἑκαστον αἱ βιωτικαὶ ἀνάγκαι συχνότατα παρουσιάζουσιν.

Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη νὰ γίνηται πολλὴ χρῆσις τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς ἀπὸ στόματος λογιστικῆς, τὰ προβλήματα νὰ λαμβάνωνται μάλιστα ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἡ διδακτικὴ ὕλη νὰ εἴναι διατεταγμένη οὕτως ὥστε πάντοτε νὰ προχωρῇ ἀπὸ τῶν ἀπλουστερῶν καὶ συγκεκριμένων ἐπὶ τὰ συνθετώτερα καὶ ἀετηρμένα, ἡ δὲ διδακτικὴ μέθοδος νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς δεικτικῆς μορφῆς καὶ τῆς διδασκαλίας καὶ ἐπὶ τῶν ἀσκήσεων.

β' Γεωμετρία.

Ὁ σκοπὸς, τὰ ὅρια καὶ ὁ τρόπος
τῆς διδασκαλίας αὐτῆς

Ἡ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖν διδασκαλία τῆς γεωμετρίας σκοπεῖ νὰ καταστήσῃ τὸν διδασκόμενον αὐτὴν ἐπιτήδεωσιν εἰς τὸ νὰ κατανοῇ ἀκριβέστερον τὴν περιουχοῦσαν αὐτὴν φύσιν, τὴν αἰσπότε ἐν σχήμασιν ἐκφραζομένην, νὰ εὐρίσκῃ αὐτὴν εἰς τὸ δικαῦν καὶ ἀκριβῶς συλλογίσθαι καὶ νὰ ἐρῇ εἰς αὐτὴν διὰ τῆς εἰς πλείους περιστάσεις καὶ εἰς πλείστα ἐπιτηδεύματα τοῦ βίου χρησιμώτατης δεξιότητος τοῦ ὑπολογίζειν καὶ εὐρίσκειν τὰ μεγέθη τῶν διαφόρων σχημάτων καὶ σωμάτων. Πρὸς τοῦτο ἡ διδακτικὴ ὕλη πρέπει νὰ ἀρχῇ ἀπὸ τῆς κατοπτρεύσεως καὶ περιγραφῆς τοῦ κύβου, τοῦ ὀρθογωνίου παραλληλεπίπεδου, τῆς τριγωνικῆς πυραμίδος, τοῦ τριγωνικοῦ πρίσματος, τοῦ κυλίνδρου, τοῦ κώνου καὶ τῆς σφαίρας, νὰ προχωρῇ εἰς τὴν καταμέτρεισιν τῶν εὐθειῶν γραμμῶν καὶ γωνιῶν, εἰς τὰ θεωρήματα τῆς ἰσότητος καὶ ὁμοιότητος τῶν τριγώνων, εἰς τὰς ιδιότητας τῶν διαγώνων, τῶν γωνιῶν τῶν πολυγώνων, τῶν γωνιῶν τῶν ἐπικέντρων τῶν ἐν γέγραμμένων καὶ τῶν ὑπὸ ἐφαπτομένων καὶ χορδῶν σχηματιζομένων καὶ νὰ ἀποτελεσθῇ εἰς τὴν εὐρεσιν τοῦ ἐμβαδίου τοῦ ὀρθογωνίου, τοῦ τριγώνου, τοῦ πολυγώνου, τοῦ κύβου καὶ κύβου, τοῦ πρίσματος, τοῦ κυλίνδρου, τῆς πυραμίδος, τοῦ κώνου καὶ τῆς σφαίρας. Ἡ δὲ διδασκαλία πρέπει νὰ διαπερνῇται διὰ τῆς δεικτικῆς καὶ ἐρωτηματικῆς μορφῆς.

Ἐτι ἡ διδασκαλία τῆς γεωμετρίας ἀνάγκη νὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀριθμητικῆς καὶ τῆς ἰσχυρογραφίας καὶ τοῦτο, ὅπως τὰ ἐν εὐκ ὀλίγοις ἀπτόμενα ἀλλήλων μαθήματα ταῦτα συνδιδασκόμενα ὑποβοηθῶσιν ἀλλήλα εἰς τὴν εὐχερεστεραν καὶ βαθυτέραν κατανόησιν αὐτῶν.

Δ' ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ὁ σκοπὸς, τὰ ὅρια καὶ ὁ τρόπος
τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Τὰ πραγματικὰ μαθήματα κύριον σκοπὸν ἔχοντα τοῦτο μὲν τὴν ἀνάπτυξιν ἰδίως τοῦ παρατηρητικοῦ, τῆς σκεπτικῆς τῆς κρίσεως καὶ τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν συναισθημάτων, τοῦτο δὲ τὴν κατανόησιν τῶν περιστοιχιζόντων ἡμᾶς ἀντικειμένων διδάσκοντα ὑπὸ διαφόρους μορφὰς δι' ἑλπίαν τῶν τάσεων τῶν δημοτικῶν σχολείων, ὑποβοηθουμένης τῆς κατανόησεως καὶ μετῴψεως αὐτῶν διὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀναπαύσεως τῶν ἐν τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις ἐξ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τοῦ ἐπιστημολογικοῦ καταγεγραμμένων μερῶν.

Ἡ ὑπαγόρευσις εἶναι ἐπιβλαβής. Ἐπιβλαβὴς ἐπ' ἰσῆς εἶναι καὶ ἡ μηχανικὴ ἀπομνημόνευσις χρονολογιῶν, κατὰ λόγων ὀνομάτων δυναστῶν, ὄντων χωρῶν καὶ πόλεων, πληθυσμῶν κατοίκων καὶ γυναισμάτων φυτῶν.

Ἡ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας, τῆς φυσικῆς ἱστορίας καὶ τῆς φυσικῆς διαπεραίνεται διὰ τῆς δεικτικῆς μορφῆς τῆς διδασκαλίας, χρησιμοποιοῦμένων ἐν μὲν τῇ γεωγραφίᾳ τῶν ἀτλαντῶν καὶ τῆς ὁδρομικῆς σφαίρας, ἐν δὲ τῇ φυσικῇ ἱστορίᾳ τῶν πρωτοτύπων ἢ ἀπεικονισμάτων τῶν εἰκότων τῶν ἐκαστοῦ διδασκόμενων ἀντικειμένων, καὶ ἐν τῇ φυσικῇ τῶν ἐκαστοῦ ἐν τῇ φύσει συμβαινόντων εἰς τὰς αἰσθήσεις δὲ ὑποκινούντων, καὶ τῶν φυσικῶν πειραμάτων. Ἡ δὲ τῆς ἱστορίας διὰ τῆς διδακτικῆς μορφῆς τῆς ἀφηγητικῆς καὶ τῆς ἐρωτηματικῆς.

α' Ἱστορία

Ὁ σκοπὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς διδασκαλίας αὐτῆς.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖν σκοπεῖ διὰ τὴν γνώσεως τὸν περιπετειώδη τοῦ ἔθνους ἡμῶν καὶ διὰ τῆς γνωριμίας τῶν πράξεων καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν διαπρεπεστερῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ, τὴν ἐξέγερσιν τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ πάτρια, τὴν ἐρεσιν πρὸς ἐθελουσίαν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τὴν τάσιν πρὸς ἀπομίμησιν τῶν γενναίων χαρακτήρων, Πρὸς τοῦτο συστηματικῶς διδά-

σκαται αὕτη κατὰ τὸ μέσον καὶ τὸ ἀνώτατον τμήμα τοῦ δημοτικῷ σχολείου καὶ διδάσκεται ἡ μὲν ἀρχαία καὶ μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ ἱστορία βιογραφικῶς, ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐν συνεχείᾳ.

Πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ Ἑλληνοπαῖδες ἀνάγκη νὰ γινώσκωσι πρὸ παντὸς τὴν ἱστορίαν τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διὸ πρέπει κατὰ προτίμησιν ταῦτα μετὰ πλείστης ἐπιμελείας καὶ ζήλου νὰ διδάσκονται· εἴτα δὲ νὰ διδάσκονται ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἱστορίας μόνον τὰ πρὸς τοὺς ἄνω ἐκτεθέντας σκοποὺς τῆς διδασκαλίας τῆς ἱστορίας συντείνοντα, ὡς τὰ κατὰ τὸν Ἡράκλειον, τὴν Μακεδονικὴν δυναστείαν, τὸν Κωνσταντίνον τὸν Παλαιολόγον, τὴν διαδόσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν, τὴν διδόσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων διὰ τῶν ἐκ Βυζαντίου προσφύγων εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, τὰ Μηδικά, τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον καὶ τοὺς προαιωνίους ἀγῶνας τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῶν ἈσIANῶν, τὰ περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἐκδουλεύσεων, ἃς προσήνεγκεν εἰς τὸν κόσμον διὰ τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἀνάγκη δὲ καὶ ἐκ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας νὰ διδάσκονται τὰ ἐπωσθηότερα πρὸς τὸν ἐθνικὸν βίον ἡμῶν ἐπιδράσαντα πρόσωπα, γεγονότα καὶ φευρέσεις.

β' Γεωγραφία

Ὁ σκοπὸς, τὰ ὄρια καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας αὐτῆς

Ἡ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖῳ σκοπεῖ τὴν γνῶσιν πρώτιστα μὲν πάντων τῆς πατρίδος χώρας κατὰ τὴν πολιτικὴν, φυσικὴν καὶ ἐμπορικὴν αὐτῆς κατάστασιν, κατὰ δευτέραν δὲ λόγον καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, πρὸς δὲ καὶ τὴν κατανήσιν τῶν κοινοτέρων φαινομένων τῶν προκυπτόντων ὡς ἐκ τῆς ἐν τῷ παντὶ θέσεως τῆς Γῆς καὶ τοῦ συστήματος αὐτῆς πρὸς τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα.

Πρὸς τοῦτο ἡ διδασκαλίς τῆς γεωγραφίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς πατρίδογραφίας, προβαίνει εἰς τὴν λεπτομερὴ καὶ ἀπληκρίωμένην ἐξέτασιν τοῦ πατρίδος ἐδάφους, καὶ ἀποτελεῖται εἰς τὴν ὀλιγώτερον λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν ὁρίων χωρῶν καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὴν ἐπὶ ὀλιγώτερον τῶν λοιπῶν ἡπείρων,

μεθ' ὃ διδάσκεται τὰ κοινότατα τῆς μαθηματικῆς γεωγραφίας, ὡς περὶ τοῦ σχήματος καὶ τῆς κινήσεως τῆς γῆς, περὶ τῶν ζωνῶν καὶ τῶν κλιμάτων περὶ τῆς τροχῆς τῆς σελήνης περὶ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων, περὶ τῶν πλανητῶν, τῶν δορυφόρων τῶν κομητῶν καὶ τῶν διαττόντων ἀστέρων καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἡ δὲ μέθοδος τῆς διδασκαλίας βασίζεται μὲν ἐπὶ τῆς δεξιῶς, διαπεραίνεται δὲ διὰ τῶν ἀτλαντῶν, τῶν ὑδρογείων σφαιρῶν, τῆς πινακογραφίας καὶ τῶν νοερῶν ταξιδίων.

γ' Φυσικὴ Ἱστορία

Ὁ σκοπός, τὰ ὄρια καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας αὐτῆς.

Τῆς ἐν τοῖς δημοτικῶς σχολείοις διδασκαλίας τῆς Φυσικῆς ἱστορίας σκοπὸς εἶναι μὲν ἡ κατανόησις τῶν περιτοιοχούντων τοὺς διδασκομένους ἀντικειμένων τῆς φύσεως, ἀλλὰ μάλιστα ἡ ἐξίς ἐν τῇ ἀκριβεῖ παρατηρήσει τῶν εἰς τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν πιπτόντων ἀντικειμένων, ἡ ἐξέγερσις τοῦ θαυμασμοῦ πρὸς τὸ κάλλος, τὴν τάξιν καὶ τὴν σκοπιμότητα τῆς φύσεως καὶ ἡ πρὸς εὐκηνίαν καὶ φιλάνθρωπον τῆς ψυχῆς διάθεσιν προσδοποῖσις.

Διδάσκονται δὲ οἱ εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα φοιτῶντες ἐκ μὲν τῆς ζωολογίας ἰδίως τὸν ἄνθρωπον, τὰ συνανθρωπεύμενα καὶ τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐνδιαιτώμενα ζῷα, ἐξεταζομένων πλὴν τῶν ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων μάλιστα τοῦ βίου, τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν· ἐκ δὲ τῶν ξένων καὶ τῶν μὴ ἐν Ἑλλάδι ἐνδιαιτωμένων, διδάσκονται τὰ χρήσιμα καὶ ἐπιδαθῆ εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον, τὰ ἀνθρωποειδῆ ἐκαστὴν τάξιν καὶ τὰς κυριωτέρας οἰκογενεῖς, καὶ τὰ ἰδιορρυθμότερα κατὰ τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος καὶ τὸν βίον αὐτῶν, μεθ' ὃ ἔπειτα καὶ συστηματικὴ τις ἐκθεσις τῶν τύπων τῶν κλάσεων τῶν τάξεων καὶ τῶν γενῶν αὐτῶν. Ἐκ δὲ τῆς φυτολογίας, διδασκομένης πάντοτε κατὰ τὸ θερινὸν ἐξάμενον, διδάσκονται ἐκ τῶν φυτῶν τῆς Ἑλλάδος μάλιστα τὰ ὀσσοδηποτε χρήσιμα εἰς τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ καλλιεργούμενα ὑπ' αὐτῶν· ἐκ δὲ τῶν ξένων τὰ χρήσιμα εἰς τὸν βίον καὶ τὴν ἱατρικὴν καὶ τὰ δηλητηριώδη, ἐπισταμένης τῆς προσοχῆς τῶν μαθητῶν οὐ μόνον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν διαφόρων μερῶν τῶν φυτῶν καὶ τῶν διαφόρων μορφῶν τῶν μερῶν τούτων, ἀλλὰ μάλιστα εἰς τὸν βίον καὶ τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμὸν αὐτῶν, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν χρησιμωτάτων εἰς τὸν βίον καὶ τὸ ἐμπόριον, ὡς

είναι ο καπνός, ο βάμβυξ, τὰ σιτηρά, ἡ σταρίς, ὁ κηρὸς καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια. Ἐκ δὲ τῆς ὀρυκτολογίας διδάσκονται ἕκ τε τῶν ἀμεταλλικῶν καὶ τῶν μεταλλικῶν καὶ τῶν ὀργανικῶν ὀρυκτῶν μόνον τὰ γνωστὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινον.

Ἡ φιλὴ περιγραφὴ τῶν ἀντικειμένων τῆς φύσεως, ἡ ὑπαγόρευσις καὶ ὁ μηχανικὸς ἀπόστοματισμὸς ἀπαγορεύονται. Δι' ἀπεκμαγμάτων ἢ εἰκόνων τῶν ἀντικειμένων, ὅπου λείπουσιν ἢ δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα νὰ προσαχθῶσιν ἐνώπιον τῶν μαθητῶν, καὶ δι' αὐτῆς Σωκρατικῆς μεθόδου διαπερνᾶται ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου.

Γ. Φυσικὴ

Ὁ σκοπός, τὰ ὄρια καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας αὐτῆς

Σκοπὸς τῆς ἐν τῇ δημοτικῇ σχολεῖν διδασκαλίας τῆς Φυσικῆς εἶναι ἡ κατανόησις τῶν περὶ ἡμᾶς συχνότατα ἐκτυλισσομένων φυσικῶν φαινομένων, ἡ διακρίσιξις τῶν προλήψεων καὶ ἡ ἐπίγνωσις ὅτι ἐν πᾶσι ταῖς καὶ λόγος ἐπικρατεῖ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διδάσκονται, ὅταν ἐννοεῖται ἐνδέχεται κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν διδασκόμενων καταληπτῶς, ἂν μὲν τῶν φυσικῶν φαινομένων τὰ συνήθη· εἰς τὸν βίον συμβαίνοντα, εἴτα δὲ αἱ μηχαναὶ αἱ καὶ ἑκάστην εἰς τὰ ὅμοια προσεπίπτουσαι καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καθημερινῶς ἐν χρήσει ὄντας, καὶ τὰ ὄργανα, ὧν ἀειποτεὶ χρῆσιν ποιούμεθα, πρὸς εὐκολωτέρων καὶ ἀσφαλεστέρων διεξγωγῶν τοῦ βίου. Ἡ διδασκαλία πρέπει μόνον διὰ τῆς διαιρέσεως καὶ τῆς ἐρωτήσεως νὰ συντελεσθῇ.

δ. Χημεία

Ὁ σκοπός, τὰ ὄρια καὶ ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας αὐτῆς

Τὴν σπουδαιότητα τοῦ πρώτου ὁρᾶν ἐφόδος εἰσχωρόμενοι εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα μαθητὰς τῆς χημείας δύνανται εἰς τὴν κατανόησιν ἀναλογιζόμενοι· εἰ εἰς τῆς προόδους τῆς ἐπιστήμης ταύτης καὶ τῆς ἀελλοῦς αὐτῆς φυσικῆς στηρίζεται κατὰ μέγα μέρος ὁ σύγχρονος πολιτισμός.

Πᾶσι αἱ μεγάλοι βιομηχανίαι, ἡ βυρσοϋφανικὴ, ἡ σαπωνο-

ποιία, ἡ ἐλαιουργία καὶ οἰνοποιία, ἡ ἀρωματοποιία, ἡ χρωματοποιία, ἡ βιομηχανία τῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, τῶν φαρμακευτικῶν προϊόντων, ἡ ὑαλουργία, ἡ μεταλλουργία εἶναι ἐφαρμογαὶ τῆς χημείας. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξήγησιν ὅλων τῶν βιολογικῶν φαινομένων ἡ χημεία παρέχει, τῆς ἀναπνοῆς ζώων καὶ φυτῶν, τῆς πέψεως καὶ ἀφομοιώσεως ἐν γένει, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον θαυμασιώως ἐξυπηρετεῖ τὰς περὶ ταῦτα πραγματευομένας εἰδικὰς ἐπιστήμας, ζωολογίαν καὶ βοτανικὴν, καὶ εἰδικώτερον τὴν ἀνθρωπολογίαν, ἱατρικὴν καὶ φυτοκομίαν.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐκ τοιαύτης ἐπὶ βεβαιότητος μεγάλῃς χρησιμότητος τῆς χημείας, γνωρίζουσι τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸν περιέχοντα ἡμᾶς ὕλικόν κόσμον καὶ παρεχόμενος αὐτῷ τὰ μέσα τῆς ἐπιωφελεστεράς αὐτοῦ ἐκμεταλλεύσεως, καὶ ἡ παιδαγωγικὴ αὐτῆς σημασία εἶναι ἀναμφισβήτητος. Καθὼ ἐπιστήμη θετικὴ διεπομένη ὑπὸ νόμων ἐξηκριμένον καὶ ἐπηληθευμένων πειραματικῶς, μὴ ὑποκειμένων δὲ εἰς αὐθαίρετους τροποποιήσεις, ἐμπνέει μὲν εἰς τὸν μαθητὴν ἀπλύτον ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ κύρος τῶν παρεχόμενων εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ σχολείου γνώσεων, διεκρινίζει δ' αὖ ἐτέρω τὴν ἐν τῇ φύσει θέσιν του ὡς ἀνθρώπου.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τοῖς δημοτικαῖς σχολαῖς ἡ διδασκαλία τῆς χημείας δὲν δύναται νὰ ἐκταθῇ μᾶλλον τῶν γενικωτέρων θεωριῶν. Τὰ συνηθέτερα τῶν χημικῶν φαινομένων καὶ τῶν σωμάτων, ἐρ' ὧν ἐκδηλοῦνται. τὰ ἔχοντα ἰδίως στενὴν σχέσιν μὲ τὴν καθ' ἡμέραν ζωὴν, ταῦτα εἶναι γρήγορα καὶ ἀρκετὰ διὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ὅπως δὲ τῶν ἄλλων φυσικῶν μαθημάτων οὕτω καὶ τῆς χημείας ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ εἶναι ἐποπτικὴ. Προσαγωγή τῶν περιγραφεμένων σωμάτων πρὸ τῶν μαθητῶν, ἐξέτασις ὅλων τῶν ιδιοτήτων αὐτῶν, ἐκτέλεσις τῶν ἀναγκαίων πρὸς κατανόησιν πάσης χημικῆς δράσεως—ἀπλῶν καὶ στοιχείων—πειραμάτων, εἶναι ἀπαραίτητος ὄχι μόνον πρὸς εὐκολωτέρων ἀντίληψιν καὶ ἀπομνημόνευσιν τοῦ διδασκόμενου, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐθισμόν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ νὰ δύναται νὰ χρησιμοποιοῖ κατ'ἐπὶ αὐτό.

Ε' ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ὁ σκοπός τῆς διδασκαλίας αὐτῶν

Τὰ τεχνικὰ μαθήματα, σκοποῦντα τὴν τε πρὸς τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην εὐάρμοστον καὶ πρὸς τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινον σκόπιμον διαρρύθμισιν τῆς ἐν ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων σμφύτου ὁρμῆς τοῦ ὄντος, πρέπει νὰ θεωρῶνται ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων διδαγμάτων.

των τῶν δημοτικῶν σχολείων, καὶ νὰ θεραπεύωνται ἐπομένως μετ' ἐπιμελείας συντόνου καὶ ζήλου διαθέρμου ὑπὸ πάντων τῶν διδασκάλων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, σὺν τῇ πεποιθήσει ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἐπιμελείας καὶ ζήλου ἡ τε πρὸς τὸ καλὸν εὐπάθεια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ θὰ προσδοποιηθῇ καὶ ἡ φιλόανθρωπος καὶ ἡμερος τῆς ψυχῆς ἕξις καὶ διαθέσις αὐτοῦ θὰ προαχθῇ καὶ ἡ δημοσία ὑγεία καὶ ρώμη καὶ εὐνομία καὶ μεγαλοφροσύνη θὰ κρατυνθῇ.

α' ᾠδικὴ

Ὁ σκοπὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς διδασκαλίας αὐτῆς

Σκοπὸς τῆς ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ διδασκαλίας τῆς ᾠδῆς καὶ κῆς εἶναι ἡ ἐνίσχυσις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων τῶν μαθητῶν, ὁ ἔξυγενισμὸς τῆς φωνῆς, ἡ πρὸς ποῖαν τινα ἀπολέπτυσιν τῆς πρὸς τὰς ἐκφράσεις τοῦ ρυθμοῦ εὐαισθησίας, καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἠθικῶν καὶ θρησκευτικῶν συναισθημάτων αὐτῶν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ διδασκαλία τῆς ᾠδῆς κυρίως πρέπει νὰ στρέφηται εἰς τὸ ἔδειν ἄσματα ἡθοποιῶν καὶ ἀνθρώπων δύνανται ἐν τε τοῖς ρυθμοῖς καὶ τοῖς μέτροις καὶ ταῖς ἐννοαῖς αὐτῶν ἐνέχοντα. Ἀνάγκη δὲ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τὰ τοιαῦτα ἄσματα νὰ διαδέχωνται ἀλλήλα οὐχὶ εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ κατὰ τινα τάξιν ἀπὸ τῶν εὐκολωτέρων εἰς τὰ δυσκολώτερα προΐδουσιν, ἀπὸ τῶν ἐν μονοφωνίᾳ ἁδομένων μέχρι τῶν κατὰ διφωνίαν καὶ τριφωνίαν διαπεραινομένων. Μετὰ δὲ τῶν ἁσμάτων τούτων ἀνάγκη καὶ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἁσμάτων, τὰ συνήθως εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀκούμενα, ὡς τὰ λειτουργικὰ π.χ. ἐν τοῖς σχολείοις τοῦ λαοῦ νὰ διδάσκωνται.

β' Ἰχνογραφία.

Ὁ σκοπὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς διδασκαλίας αὐτῆς

Σκοπὸς τῆς ἐν τοῖς δημοτικῷ σχολείοις διδασκαλίας τῆς ἰχνογραφίας εἶναι νὰ ἐθισθῶσιν ἐξ ἀπαλῶν δυνάμεων οἱ εἰς αὐτὰ φοιτῶντες εἰς τὴν ἐπιμονὴν κατὰ τὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σμικρῶν, εἰς τὴν προσοχὴν, εἰς τὴν τάξιν, εἰς τὴν καθαριότητα, εἰς τὴν εὐρύθυμίαν, καὶ νὰ προαχθῇ πῶς δι' αὐτῶν, εἰς τὸν βίον ἐξελθόντων, ἡ φιλοκαλία ἐν ταῖς τέχναις, τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τῇ δικαιοσύμῃ τοῦ θίου.

Ἡ διδασκαλία αὐτῆς ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τοῦ κούρου καὶ τῆς ἰχνογραφήσεως τῶν γραμμῶν τῶν εὐθειῶν ὡς κα-

θέτων, ὀριζοντίων καὶ πλάγιων, προβαίνει εἰς τὴν ἰχνογράφειν τῶν γωνιῶν καὶ τῶν εὐθυγράμμων σχημάτων, ὡς τῶν παραλληλογράμμων, τῶν τραπέζων καὶ τῶν τοιούτων, προχωρεῖ εἰς τὴν κυρτὴν γραμμὴν καὶ τὰ ἐπιλούστατα τῶν κυκλικῶν καμπυλμάτων, καὶ ἀποτελεῖται εἰς τὴν ἰχνογράφειν ἐκ προτύπων καὶ ἐξ ὀφθαλμοῦ.

γ' Καλλιγραφία

Ὁ σκοπὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς διδασκαλίας αὐτῆς

Καὶ διὰ πάντας μὲν τοὺς λόγους, δι' οὓς διδάσκεται ἐν τοῖς δημοτικῷ σχολείοις ἡ ἰχνογραφία, μάλιστα δὲ διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς πρὸς τὸ καλὸν εὐαισθησίας καὶ διὰ τὴν ἐπίχρησιν πρὸς ἀλλήλους πνευματικῇ ἐπικοινωνίᾳ τῶν ἀνθρώπων καλλιεργείται ἐν τοῖς δημοτικῷ σχολείοις ἡ καλλιγραφία.

Ἡ καλλιγραφία ἰδίως κατὰ τὸ μέσον καὶ τὸ ἑσώτατον τμήμα διδάσκεται εἰς ἰδιαιτέρας ὥρας, κατὰ δὲ τὸ κατώτατον τμήμα, καὶ μάλιστα εἰς τὴν κατώτατὴν τάξιν οὗτου, συνδυάζεται μετὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ διδάσκεται κατὰ τὰς ὥρας τοῦ μαθητήματος τῆς μητρικῆς γλώσσης. Διδάσκεται δὲ καὶ αὕτη βραδυῦς τῆς διδακτικῆς ὥλης κατὰ τινα τάξιν προηγούμεναι ὅπλα δὴ προσοχῆς τινὲς καὶ ἡ διδασκαλία τῶν μικρῶν γραμμάτων, εἴτε ἀπομνημονωμένων εἴτε καὶ ἐν λέξεσιν, ἀλλὰ πάντοτε διατεγομένων ἄλλα μόνον κατὰ τὴν γενετικὴν αὐτῶν τάξιν καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ ἀλφαριθμητικῷ πινάκι σειράν αὐτῶν, ἔπειτα ἡ διδασκαλία τῶν κεφαλαίων γραμμάτων, ἅπαντα ἐπ' ἱσῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν διαδέχονται ἄλλα κατὰ τὴν γραμμικὴν αὐτῶν δυσκολίαν, καὶ ἐπὶ πάσι γίνεται πλείστη ἀκρίβεια αὐτῶν τούτων εἰς λέξεις καὶ εἰς μικρὰς προτάσεις, πλὴν τὸ διδακτικὸν ἔχουσα, ὡς εἰς παροιμίας, γνωμικὰ καὶ λοιπὰ τοιαῦτα, καὶ εἰς ἔγγραφα κοινωνικὰ, ὡς εἰς ἀπεδείξεις, ἀναφορὰς καὶ ἐπιστολάς.

δ' Γυμναστική.

Ὁ σκοπὸς καὶ τὰ ὅρια τῆς διδασκαλίας αὐτῆς

Σκοπὸς τῆς ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ διδασκαλίας τῆς γυμναστικῆς εἶναι ἡ ἐπίρροισις τῶν σωματικῶν δυνάμεων τῶν εἰς αὐτὰ φοιτῶντων, ὁ φρονιμισμὸς αὐτῶν, ἡ ἐν τῇ σκληραγωγίᾳ ἕξις, ὁ ἐν τῇ εὐπειθείᾳ ἐθισμὸς καὶ ἡ προπαρασκευὴ αὐτῶν διὰ τὸν στρατιωτικὸν βίον, δι' αὐτῶν δὲ εἴτα ἡ ἐπίρροισις τῆς θρησκείας ὑγείας, ἡ αὐξήσις τοῦ ποσοῦ τῆς ἐν τῷ ἔθνει μυϊκῆς

δυνάμειος, ἡ ἑξάρσις τοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος, καὶ ἡ εἰς τὴν εὐνομίαν ἕξις. Ἐνεκα τῆς ὕψιστης σπουδαίτης τῆς γυμναστικῆς ἡ διδασκαλία αὐτῆς ἀρχεται ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως τῶν μικρῶν Ἑλληνοπαίδων καὶ ἀποτελεῖται εἰς τὴν τελευταίαν τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀφοσιώσεως αὐτοῦ. Ἀρχεται ἀπὸ τῶν ἀπλουστεύτων γυμναστικῶν παιδιῶν, προχωρεῖ εἰς τὰς συνθετικὰς τούτων, καὶ εἰς τὴν ἄσκασιν τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος τοῦ μαθητοῦ, ἱσχυμένου τε καὶ βαδίζοντος, καὶ ἀποτελεῖται εἰς τὰ διαφόρα αἰμματα, τὰς τακτικὰς ἀσκήσεις, τὰς ἐκτεταμένους καὶ ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους πεζοπορίας καὶ εἰς τὴν κολυμβητικὴν.

Οἱ ἔθνικοι χοροὶ αὐτοὶ καθ' αὐτούς ἐτι δὲ μᾶλλον ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς ἔθνικῆς μουσικῆς γυμναστικίζονται καὶ γραφικίζονται ὄντες καὶ τὴν πρὸς τὰ πατρια στοργὴν καὶ δικίαν ὑπὲρ τὰ ἔθνη ἐκτίμησιν ἐμβάλλοντας, ἀπαραιτήτως καθίστανται συμπλήρωμα τοῦ γυμναστικοῦ μαθήματος. Διὰ τῶν ἔθνικῶν χορῶν καὶ τῆς ἔθνικῆς μουσικῆς τὸ μὲν σῶμα ἐκγυμνάζεται κατ' ἐπιτάγην ὑγιέστερον, εὐκίνητότερον καὶ ἡρμηνικώτερον, ἡ δὲ ψυχὴ ἀνδρῶνται καὶ ἐξευγενίζεται ὁ δὲ ὅλος ἄνθρωπος κτώμενος παύροτα καὶ ἡμερότητα ἀντὶ μελαγχολίας καὶ σκαιότητος προάγεται ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως.

Ἐν τῇ γυμναστικῇ ἐπικρατοῦν σύστημα κατέστη διὰ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ τὸ Σουηδικόν, τοῦτο δὲ ἀνάγκη νὰ ἔχωσιν οἱ διδάσκαλοι ὑπ' ὅψιν.

ΣΤ' ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Σκοπὸς καὶ ὅρα τῆς διδασκαλίας
τῶν γεωργικῶν μαθημάτων.

Ἡ εὐμερὴς πάσης χώρας εὐρίσκειν: ὑπὸ τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ἐπείας εὐρίσκεται ἡ Κρήτη, ἑξαρτάται ἐκ τῆς προόδου τῆς γεωργίας, τῆς τροφῆς ταύτης τῶν πάντων, τῆς μητρὸς τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, ὑπὸ τὰς ποικίλας αὐτῆς μορφάς. Τῆς Κρήτης δὲ εἰδικώτερον, τῆς ὁραίας καὶ τοῦ ἑσπεροῦ εἶναι γονιμώτατον καὶ ὅλοι αἱ κλιματολογικαὶ συνθήκαι συντελεστικαὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν παντὸς κλάδου τῆς γεωργίας, ἡ πρόοδος θὰ ἐπέλῃ ἀσφαλτέστερον καὶ καχύτερον, ἐν ἡ γεωργία ἀναπτύχθῃ. Πρῶτος δὲ ὅρος τῆς ἐπιτυχίας εἶναι ἀναμειβλῶς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Τοῦτο θὰ ἐμβάλῃ εἰς τὴν ἀπαλὴν νεότητα τὴν ἀγαπῇ πρὸς τὴν γεωργίαν κηρύττον καταλ-

λῆλως τὰ ἀγαθὰ ταύτης ὑπὸ ἑποφιν ὑγείας, πλούτου, εὐμερίας. Τὸ σχολεῖον θὰ παρυσιάτῃ εἰς τὸν παῖδα τὸν πρωτογενῆ γεωργὸν προσπαθόντα κατὰ μέλην τῆς φύσεως νὰ ἀμύνῃ τὴν γῆν νὰ βλαστῇ καὶ καρποφορῇ ὅπου ἡ αὐτόματος παραγωγὴ δὲν ἐπαρκεῖ. Ἀλλὰ καὶ ὅς δειχθῇ τὴν δύναμιν, τὴν ὁπλίαν ἀνάη εἰς σημερινὴν προωθευμένην γεωργίαν, ἐξαιρητικῶς τὴν γῆν διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς καλλιέργειας νὰ μεταβάλληται ἀπὸ ἀγρόνους εἰς γόνιμον, ἀπὸ πρῶτον εἰς ἔθνη, νὰ παρῇ καὶ τροφὴ γὰρ οὐτὰ καὶ δένδρα τῶς ἄνωστα, νὰ παρῇ τὰς πρώτας ὕλας τῆς βιομηχανίας καὶ νὰ τροφῇ τὴν ἐπιστημονικὴν ζωογενίαν. Ὅταν ὁ παῖς ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖῳ διδάχῃ τὴν ἀγρίαν τοῦ δένδρου ὡς παρῇ τροφὴ, ὑγείας καὶ ὡς πλουτοπαραγωγὸς θὰ εἰδῇται τὰ δάση καὶ ὅς γίνῃ εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ἀπώστελος τῆς παραυλίας καὶ τοῦ πολλοπλασιασμοῦ αὐτῶν. Ὅταν μὲθ' τὴν μεγίστην ἀξίαν τοῦ ἔριου, τὰς τριχίδες, τοῦ ὧσος, τοῦ γάλακτος, τοῦ τυροῦ, τοῦ μέλιτος θὰ ἀγαπήσῃ τὴν κτηνοτροφίαν. Ὅταν ἴδῃ πῶσον πλούτον ἀποφέρει ἡ μέταξ θὰ καλλιέργῃ ἐλαιοποιίαν τὴν μορίαν. Ὅταν ὑποδεχθῇ πῶς ἐνισχύεται ὁ ἰδιωτικὸς καὶ δημοτικὸς πλοῦτος διὰ τῆς ἐλαίας, τῆς ἀμπέλου, τοῦ χαρσιού, τοῦ κίτρου, τοῦ μονασινίου, τοῦ πορτοκαλλίου, τῶν κατ' ἐξοχὴν ὀφλ. προϊόντων τῆς Κρήτης, καὶ τονισθῇ εἰς αὐτὴν ἡ μεγίστη σημασία τῆς ἀναπτύξεως τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, διὰ τῶν ὁποίων καὶ εὐχερῶς καὶ τάχιστα καὶ τὰ προϊόντα τῆς χώρας εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις θὰ στείλῃ καὶ τὴν ἀξίαν ἐπ' ἴσης τάχιστα θὰ λαμβάνῃ, θὰ ἀποσπῇ εἰς τὴν καλλιέργειαν τούτων, εἰς τὴν καταπολέμεισιν τῶν νόσων αὐτῶν, εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν μέσων τῆς θεραπείας αὐτῶν. Ὅς πᾶσι νὰ περιερῶν τὸ χωρίον του καὶ τοὺς γεωργοὺς γονεῖς καὶ συγγενεῖς του. Ὅς προσκεκληθῇ εἰς τὴν γενέτειραν κώμην, θὰ ἐπιθυμήσῃ καὶ ὅς ἐκτίμησῃ νὰ ἴδῃ ἐν τῇ πατρὶδι τοῦ ἀγροκήπιος καὶ θερμοκήπιος, βουστάσια, μελισσοκομεία, κτηνοτροφεία, τυροκομεία, ὀρνιθοτροφεία, οὐδὲ θὰ δνειρεύεται μεταναστεύειν ἐπὶ ὕλην καὶ ἡθικὴν καταστροφὴν τῆς Πατρίδος, διὰ νὰ κερδήσῃ ὀλίγα δολάρια, ἀντὶ τοῦ μεγάλου πλούτου, ἐν ὃς παρῇ ἡ ἡμετέρα γῆ εἰς αὐτὸν δεξιῶς καλλιεργουμένη καὶ κατὰ τὰ σημερινὰ ὁρίσματα τῶν βετικῶν ἐπιστημῶν, τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς φυσικῆς. Ὅτι τὴν ἑποφιν λοιπὸν ταύτην ὁ σκοπὸς τῆς διδασκαλίας γεωργικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς δημοτικῶς σχολείοις εἶναι ὕψηλός.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἐξυθροπιστικὴν ἑποφιν ἐπ' ἴσης εἶναι ὕψηλός. Εὐγενὴς καὶ λεπτὴ ἐνασχέλις εἶναι ἡ ἀνθοκομία, ἡ φυτοκομία, ἡ δένδροκομία, ἡ πτηνοτροφία, ἡ σφηροτροφία. Ἡ

ἀγροτική ζωὴ εἶναι ἡ ἀληθὴς ζωὴ τῆς υἰείας, τῆς εὐρωστίας καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας. Ὁ ἀγρότης εἶναι ἡ υἰειστέρα ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὶν μερὶς τοῦ ἔθνους. Αὐτὸς γίνεται ὁ ἐμπλεὴς υἰείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ στρατιώτης τῆς Πατρίδος, ἀγνὸς καὶ καθαρὸς πάσης ἡθικῆς ἐπηρείας κέντρων πολυκνηρώπων καὶ κακίως ἐπιδρώντων.

Τὰς ἀρετὰς ταύτας θὰ ἐνισχύσῃ ἡ ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις διδασκαλία πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τῶν γεωργικῶν μαθημάτων.

Ἀροσις, δειροφυτεύσεις, δάση, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, κτηνοτροφία, ἐγκέντρισμα, νόσοι ποιικίαι φυτῶν καὶ δένδρων, βελτίωσις τῶν εἰδῶν τῆς καλλιεργείας, ἰδοὺ τὰ θέματα, ἅτινα ἐν μέτρῳ ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος θὰ λαμβάνῃ ἐν τῷ ἀγρῷ, ἐν ὑπαίθρῳ, καὶ διδάσκη ἐμπράκτως τοὺς ἐμπεπιστευμένους αὐτῷ παιδας συναναμιγνύων τὸ τερπνὸν καὶ ἐπαγωγὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ὅλης Πατρίδος.

B

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Τῶν πέντε πρώτων τάξεων τῶν Ἀνωτέρων
Δημοτικῶν Σχολείων

ΤΑΞΕΙΣ

Μ α θ ή μ α τ α		Α'	Β'	Γ'	Δ'	Ε'
1	Θρησκευτικά (Περὶ Ἱστορίαν, Κατήχησις, Λειτουργική, Εὐαγγέλιον, Ἐκκλησιαστική Μουσική κ.λ.π.).	2	2	2	3	3
2	Ἑλληνικά (Ἀνάγνωσις..... (Γραμματικὴ καὶ Συντακτικόν. (Συγγραφικαὶ ἀσκήσεις..... (Λεκτικαὶ ἀσκήσεις—Πραγμα- τογονοσία).....	6	6	6	6	5
		1	1	3	4	4
		—	—	1	1	2
3	Μαθηματικά (Ἀριθμητική..... (Γεωμετρία).....	5	5	—	—	—
		3	3	3	3	2
4	Φυσικά (Φυσικὴ Ἱστορία..... (Φυσικὴ Πειραματικὴ..... (Χημεία).....	—	—	—	1	2
		—	—	2	2	1
		—	—	—	1	2
5	Ἱστορία.....	—	—	—	2	2
6	Γεωγραφία (Πατριδογραφία..... (Γεωγραφία).....	2	2	2	—	—
		—	—	—	2	2
7	Πολιτικά (Καθήμενα καὶ δικαιώματα πολίτου).....	—	—	—	—	1
8	Γεωργικά.....	—	—	—	1	2
9	Βιοτεχνικά.....	—	—	—	1	1
10	Ἰχθυογραφία.....	—	2	2	2	2
11	Καλλιγραφία (Γραφή..... (Καλλιγραφία).....	—	3	2	—	—
		—	—	1	2	1
12	Γυμναστική (Παιδιά, χοροί, ἀσκήσεις τα- κτικά, ὑγιεινὴ κ.λ.π.).....	3	2	2	2	3
	Ὀδική.....	2	2	2	2	1*
13						
Σύνολον ὥρῶν....		27	28	31	35	38

Σημειώσεις: Τὸ ὠρολόγιον πρόγραμμα ἐφαρμόζεται ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ ὅταν ἑκάστη τάξις ἔχη καὶ ἴδιον διδάσκαλον ὅταν ὁμοῦ οἱ διδάσκαλοι εἶναι ὀλιγώτεροι τότε μεταρρυθμίζεται οὕτως ὥστε ἑκα-
στος διδάσκαλος γὰ διδασκῇ τὰς κεκατονισμένας αὐτῷ ὥρας διὰ
συνδιδασκαλίας ὅπου εἶναι δυνατόν καὶ περικυπῆς ὥρῶν κατ' ἀνα-
λογίαν ἐξ ὅλων τῶν μαθημάτων.

* Ἡ ὥρα τῆς ὀδικῆς ἐν τῇ Ε' τάξει ἀναλύεται εἰς ἡμῶρια.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΗΣ Ε' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Α' ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ (Ώραι 3)

Εισαγωγή

Ὁ Θεός φαίνεται καὶ ἀλλοι κατ' ἐκλογὴν ἐκ τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ λαοῦ.

Ἱστορία

Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰσραηλικοῦ λαοῦ μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν συνεχείᾳ, μετὰ τὴν σημερινήν διδασκίαν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλέων, προφητῶν, κριτῶν καὶ Μωυσέως, ἐν συνόλῳ δὲ συστηματικὴ.

Σημ. Παντα ἐκ τῶν βιβλίων, τῶν προηγουμένων τάξεων.

Παραβολαί.

1) Αἱ Δέκα Παρθέναι. «Ἐργαζέσθαι, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται» (Ματθ. 25, 13) Ἰσοῦ 5 Νυμφίος ἔρχεται..... Ἀνάγνωσις Εὐαγγελίου Ματθ. 25, 1, 14.

2) Τὰ τέλαντα. Ἀνάγνωσις Εὐαγγελίου Ματθ. 25, 14.

3) Τὸ ἐνδύμα τοῦ γάμου. «Ἐνδύσασθε ὡς ἑλκεταὶ τοῦ Θεοῦ Ἅγιοι καὶ ἡγαπημένοι σπλάγχνα ἰκετιμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ταῦτα ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος» (Κολοσ. 3, 12) Ἀνάγνωσις Εὐαγγελ. Ματθ. 22, 1, 14.

Εὐαγγέλιον

Ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεία μερῶν τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου. Ἡ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκλογὴ ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαίου.

Τροπάρια

Τὰ ἀπολυτικά τῶν ὁκτώ ἡγῶν καὶ τροπάρια ἑορτῶν δεσποτικῶν, θεομητορικῶν καὶ Ἀγίων, κατ' ἐκλογὴν ἐκαστοτὲ τοῦ διδασκάλου.

Καταχρησμοί

1) Ἡ Κυριακὴ προσευχή.

2) Τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως. Ἀπομνημόνευσις καὶ ἐρμηνεία συντόμος ἀποστόλων.

Γεωγραφία τῆς Ἀγίας Γῆς

Ἐπαγλήψις καὶ συμπλήρωσις τῆς γεωγραφίας τῆς Παλαιστίνης καὶ τῶν ὁρίων αὐτῆς χωρῶν.

Λειτουργική

Ἐρμηνεία τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ναοῦ, (ἀρχή, ἀνάπτυξις, τελειοποιήσις τῶν καὶ ὑπὸ ἐποψὴν τήχυν) τῶν σκευῶν καὶ βιβλίων, ἱερῶν ἀμείνων κτλ. Διαφάνειαι τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν.

Ἐκκλησιαστικὴ Μουσική

Μουσικὴ τῶν διδασκόμενων ἀπὸ τοῦ κλήρου καὶ λοιπῶν τροπαρίων κεκραγάρια, καταστάσις καὶ διαφορά συντόμα μελῶν κατ' ἐκλογὴν.

Β' ΕΛΛΗΝΙΚΑ (Ώραι 11)

Ἀνάγνωσις—Γραμματικὴ—Ποιήματα

α' Ἀνάγνωσις

Ἀνάγνωσις κατ' ἤθους (ὁ Βασιλεὺς Διδασκαλία Μητρικῆς γλώσσης σελ. 65) ἐκ τοῦ ἐν τῷ προγράμματι ἀναγνωστικοῦ βιβλίου Χ. Πουλίου μετ' ἀπικριτωμένης ἐρμηνείας.

β' Γραμματικὴ

Ὁλοκληρὸς ἡ γραμματικὴ συστηματικώτερον καὶ ἐκτενέστερον ἢ ἐν ταῖς προηγουμέναις τάξεσιν. Περὶ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως τῶν λέξεων ἀνευ βιβλίου.

Σημ. Ὁ διδασκαλὸς ὀφείλει νὰ ῥώσῃ πολλὰ σημεῖα εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν προθέσεων ἐν συντάξει καὶ συνθέσει.

Συντακτικόν

Ἡ πεπλατυσμένη πρότασις. Προδιορισμὸς οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτου, ἀντικειμένου καὶ λοιπῶν προτάσεων ῥήματα ἐνεργητικῶν παθητικῶν, μέσα ἀνάπτυξις τῆς πεπλατυσμένης προτάσεως. Ἀνεξάρητοι καὶ ἐξηγρημένοι προτάσεις, διαφορά ἐνδεῶν ἐξηγρημένων προτάσεων καὶ περὶ συνθέσεως τῶν προτάσεων κατὰ παράταξιν καὶ καθ' ὑπόταξιν.

Ὁρθογραφία.

Ἀσκήσεις εἰς τὸ ὁρθῶς γράφειν ἐκ τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, ἰδίᾳ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραμματικῆς.

Συγγραφικαὶ ἀσκήσεις.

Περιγραφαί, διηγήματα, ἐπιστολαί. (ὅρα Βαλάνι Διδασκαλία Μητρικῆς γλώττης σελ. 353, 236 καὶ ἑξῆς, ὡς καὶ ἐνηγίαι περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας τῶν ἐκθέσεων Δημ. Γεωργακάου).

γ' Ποιήματα

Δημιῶδη Κρητικὰ ἐκ τῆς Συλλογῆς Ἀ. Κρίρης κατ' ἐκλογὴν τοῦ διδασκάλου καὶ τὰ περιλαμβανόμενα ἐν τῷ ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ. Τὰ διδασκόμενα ποιήματα εἶναι πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν 10 (ὅρα Βαλάνι διδασκαλία μητρικῆς γλώττης σελ. 236 καὶ ἑξῆς).

Γ' ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ (ὥραι 4)**α' Ἀριθμητικὴ (ὥραι 2)**

Τὰ κοινὰ καὶ δεκαδικὰ κλάσματα. Ἡ σύνθετος μέθοδος τῶν τριῶν.

Τί καλεῖται πολλαπλασίον ἀριθμοῦ τινος.

Τί κοινὸν πολλαπλασίον πολλῶν καὶ τί ἐλάχιστον κοινὸν πολλαπλασίον. Εὐρεσις τοῦ ἐλάχιστου κοινοῦ πολλαπλασίου δεδομένων ἀριθμῶν. Ἀναγωγή ἑτερονόμων κλασμάτων εἰς ὁμόνομα διὰ τοῦ ἐλάχιστου κοινοῦ πολλαπλασίου. Ὁρισμὸς, γραφή καὶ ἀπαγγελία καὶ ἰδιότητες τῶν δεκαδικῶν ἀριθμῶν. Τροπὴ ἑτερονόμων δεκαδικῶν εἰς ὁμόνομα. Αἱ τέσσαρες θεμελιώδεις πράξεις ἐπὶ τῶν δεκαδικῶν. Τροπὴ τῶν κοινῶν κλασμάτων εἰς δεκαδικὰ. Τί καλεῖται ποσὶν. Πότε δύο ποσὶ ἐξαρτῶνται ἀπ' ἀλλήλων. Πότε δύο ποσὶ λέγονται ἀνάλογα καὶ πότε ἀντίστροφα. Σύνθετος μέθοδος τῶν τριῶν. Προβλήματα ἐκ τοῦ ἐν τῷ προγράμματι βιβλίου καὶ ἄλλα λαμβανόμενα ὑπὸ τοῦ διδασκάντος ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου.

β' Γεωμετρία (ὥραι 2)

Τὰ γεωμετρικὰ σχήματα ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως κατανοούμενα. Ἐπιπεδομετρία.

Κῶνος.— Πέρατα τοῦ κώνου, ἧτοι ἐπιφάνεια αὐτοῦ. Βάσις τοῦ κώνου καὶ κυρτὴ ἐπιφάνεια αὐτοῦ. Καμπύλη ἐπιφάνεια.

Κορυφή τοῦ κώνου καὶ ὕψος ἡ ἄκων αὐτοῦ. Κύκλος, κέντρον, περιφέρεια, τόξον, ἀκτίς, διάμετρος, χορδή, τμήμα κύκλου, τομὴς κύκλου. Εὐθεία ἀγομένη ἀπὸ τοῦ κέντρου κύκλου εἰς τὸ μέσον χορδῆς. Ἐπικέντρος γωνίας ἐγγεγραμμένη γωνία. Μέτροις τῆς περιφέρειας καὶ τύπος αὐτῆς. Μέτροις τοῦ κύκλου καὶ τύπος αὐτοῦ. Ἐφαρμύγαι τῆς γωνίως τῆς μετρήσεως τῆς περιφέρειας καὶ τοῦ κύκλου.

Καδύνδρος.— Πέρατα τοῦ κυλίνδρου, ἧτοι ἐπιφάνεια αὐτοῦ. Ὑψος ἡ ἄκων αὐτοῦ. Μέτροις τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας τοῦ κυλίνδρου.

Κάκωνονικὰ πολύγωνα.— Ἰσοπλευρὸν τρίγωνον, τετράγωνον, πεντάγωνον, ἑξάγωνον, ὀκτάγωνον, δεκάγωνον καὶ δωδεκάγωνον. Ἀθροισμα τῶν γωνιῶν πάντος πολυγώνου. Ἐγγεγραμμένον κανονικὸν πολύγωνον. Ἐξαπτομένη τοῦ κύκλου. Σχέσις τῆς ἐπικέντρου γωνίας πρὸς τὴν ἐγγεγραμμένην, ὅταν βαίνωσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόξου. Διαίρεσις τῆς περιφέρειας εἰς τεταρτημόρια καὶ εἰς ἑξ ἑκα μέρη. Ἀθροισμα γωνιῶν ἀποτελουμένων ὑπὸ ευθειῶν ἀρχόμενων ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου. Προβλήματα ἐπὶ τῶν γωνιῶν τῶν τετράγωνον καὶ τῶν κανονικῶν πολυγώνων, λαμβανόμενης ὡς μεθόδος τῆς ὁρθῆς.

Πηρίσματα.— Ὁρισμός καὶ εἶδη τοῦ πρίσματος. Πολυγωνικὸν πρίσμα, κύβος, ὀρθόγωνον, πορὰ ἡ κεκλιμένον.

Σφαῖρα.— Ἐπιφάνεια τῆς σφαίρας. Μέγιστος κύκλος. Μικροὶ κύκλοι τῆς σφαίρας. Κέντρον, ἀκτίς, διάμετρος, σφαίρικὸν τμήμα, σφαίρικὸς τομεύς, ζώνη, ἀτρακτός καὶ σφῆν τῆς σφαίρας. Μέτροις τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας. Σχέσις τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ μεγίστου κύκλου αὐτῆς. Προβλήματα σχετικὰ πρὸς τὰ διδασκόμενα. Πάντα κατὰ τὸ ἐν τῷ προγράμματι βιβλίον.

Δ' ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ**α' Ἱστορία. (ὥραι 2)**

1. Ἀχιλλεὺς, Αἴας, Ἀγαμέμνων, Ὀδυσσεύς, Ὀμηρος, ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.
2. Λυκούργος. Αἱ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν διατάξεις τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ.
3. Σόλων. Τὰ Σχολεῖα. Ἡ ἐν γυμναστικῇ καὶ μουσικῇ παιδεία τῶν Ἀθηναίων.
4. Μιλτιάδης. Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.
5. Θεμιστοκλῆς. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.

6. Λεωνίδα. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη.
7. Ἀριστείδης καὶ Παισωνίης. Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη.
8. Ξενοφῶν. Κύρου ἀνάδοξος.
9. Ἀγροίλος. Ἡ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν στρατεία αὐτοῦ.
10. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος. Διάδοχοι εἰς Ἀσίαν. Ἡ ἐν Γρανικῷ, ἡ περὶ Ἰσθμὸν καὶ ἡ ἐν Γαυγαμήλοις μάχη. Κατάκτησις τῶν περὶ τὴν Κασπίαν γῶν, τῆς Βακτριανῆς, τῆς Σογδιανῆς καὶ τῆς Ἰνδικῆς. Ὁ ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνισμός.
11. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. Λάζαρον, ἡ πρώτη Χριστιανικὴ σημαία. Ἡ Κων/στασις πρωτεύουσα.
12. Ἰουστινιανός. Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι. Βελισσάριος. Τριωνιανός.
13. Ἡράκλειος. Ἡ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν στρατεία. Πόλεμοι κατὰ Περσῶν. Ἡ δυνάμις τῆς ὀρθοκρίσεως ὡς ἐθνικὴν ἐλαττήριον.
14. Μωάμεθ. Κίνδυνος τοῦ Χριστιανισμοῦ.
15. Πρώτη καὶ δευτέρα πολιτορχία τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Κατατρόπωσις καὶ πανωλεθρία αὐτῶν.
16. Νικηφόρος ὁ Φωκάς. Τὰ ἐν Ἀσίᾳ κατορθώματα αὐτοῦ.
17. Πέτρος ὁ ἐρημίτης. Αἱ σταυροφορίαι.
18. Ἀλέξιος. Οἱ πόλεμοι αὐτοῦ κατὰ τῶν σταυροφόρων.
19. Μανουήλ. Ἀγῶνες ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Τούρκων καὶ ταπεινώσις αὐτῶν.
20. Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν σταυροφόρων. Παντοειδὲς ἀνοσιουργία τῶν σταυροφόρων μετὰ τὴν ἄλωσιν. Καταστροφή τῶν Ἑλλήνων χειρογράφων καὶ ὡν καλλιτεχνημάτων. Διανομὴ τῆς γῶρας τῆς Ἑλληνικῆς.
21. Μιχαὴλ Παλαιολόγος. Ἀνάγκη τῆς Κων/πόλεως.
22. Ὀσμανίδαι. Γενίτσαροι. Τὸ παιδομάχωμα. Ὁ ὄργανος τῶν Γενιτσαρῶν. Ἐξισλαμισμὸς τῶν Χριστιανῶν.
23. Οὐνιάδης. Ἀγῶνες αὐτοῦ κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ Τούρκοι πρὸ τῆς Βιέννης.
24. Σκεντέρβητες. Ἀγῶνες τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τοῦ Σουλτάν Μουράτ τοῦ Β'.
25. Ἐπανάληψις. Ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιτορχία καὶ ἄλωσις τῆς Κων/πόλεως. Ἀρματολοεὶ. Κλέφται. Φιλικὴ ἐταιρεία. Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Λάζαρος Κευντουριώτης Νικητράς. Μαυρομάλας. Ἀλ. Μαυροκορδῆτος. Ἰωάννης Καποδίστριας. (Ἐγγειρίδια παλαιὰς καὶ νέας ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος Ν. Βραχνῆ).
26. Ἱστορία Σύντομος τῆς Κρήτης. (Ἐγγειρίδιον Βαλάκι).

β' Γεωγραφία. (ὄροι 2)

- Εὐρώπη—Ἑλλάς.— Αἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα γῶραι.
1. Ἐπανάληψις τῶν περὶ τῆς Εὐρώπης διευθύνσεων κατὰ τὴν προηγουμένην τάξιν.
 2. Ἡ Κρήτη ἐν λεπτομερείᾳ καὶ ἡ λοιπὴ Ἑλλάς (Γεωγραφία Κρήτης Γενερόβλι).
 - α) Ἡ ἐν τῇ Εὐρώπῃ θέσις αὐτῆς, ἡ μορφή τῆς ἐπιφανείας, ὄρη, ὕδατα.
 - β) Οἱ Νομοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἡ πρὸς ἀλλήλους θέσις αὐτῶν τὰ ἔρια καὶ ἡ μορφή τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν αἱ μεγαλύτεραι πόλεις τὰ προϊόντα, ὁ βίος καὶ ἡ διαίτα τῶν εἰς ἕκαστον αὐτῶν κατοικοῦντων.
 - γ) Τὰ ἀναγκαίαιτα περὶ τοῦ διοργανισμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους (Βασιλεὺς, ὑπουργεῖα, βουλὴ κ.τ.λ.)
 - δ) Ἡ δούλη Ἑλλάς. Χῶραι, πόλεις, κάτοικοι, πολιτισμός, βίος.
 3. Τὰ ὅμορα τῇ Ἑλλάδι κράτη, Τουρκία, Σερβία, Βουλγαρία, Μαυριτανία, Ρωμανία. Ὅροι, γῶραι, πόλεις, πολιτισμός, γλῶσσα, θρησκεία, βίος.
 4. Μικρὰ Ἀσία, Συρία, Αἴγυπτος κ.τ.λ. Χαρτογραφία συγχή.

γ' Φυσικὴ Ἱστορία. (ὄροι 1)

- Ὄρυκτά. Ἀμέταλλα μεταλλικὰ καὶ ὄργανα.
- Φυτά. Κρυπτόγαμα (θαλλόφυτα, κερμέφυτα) καὶ φανερόγαμα (γυμνόσπερμα, ἀγγειόσπερμα.)
- Φυσεολογία. Φυτῶν ὁρμή, βλάστησις, γονιμοποιήσις.

Ζ. ὥ σ.

Μαλάνια, ἀρθρόποδα, σκώληκες. Κούλεντερα.

Α. ν. ω. π. ο. λ. ο. γ. ε. α.

Τὸ νευρικὸν σύστημα, ἡ κίνησις.

δ' Φυσικὴ. (ὄροι 2)

(Ἐκ τῆς φυσικῆς Βασίλ. Αἰγινητεύ)

- 1) Βαρύτης.
2. Τρόποι συγκροτήσεως τῶν σωμάτων. Στερεά, ὑγρά, αέρια.
3. Ὑδροστατικὴ. Ἀρχὴ τοῦ Ἀρχιμήδους.
- 4) Ἀέρια. Ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ.

5) **Θερμότης.** Διαστολή των σωμάτων διὰ τῆς θερμότητος. Καλοὶ καὶ κακοὶ ἀγωγοὶ τῆς θερμότητος. Διαστολή των αερίων διὰ τῆς θερμότητος. Βρασμός, ἐξάτμισις, ψύξις ἐκ τῆς ἐξατμίσεως, πάχος, βροχή, ὄρσοι, χιών, χάλαξα.

6) **Μαγνητισμός.** Φυσικὴς μαγνήτης. τεχνητὸς μαγνήτης. Μαγνητικαὶ ἐλξεις, καὶ ὤσεις. Μαγνητικὴ βελάνη. Ναυτικὴ πυξίς.

ε' **Κημέριον.** (ὥραι 2)

Μέρος κτιδίου

1. Σίδηρος, σύνθεσις αὐτοῦ, ἐξαγωγή, εἶδη, ιδιότητες, χρήσις. Μελάνη.

2. Χαλκός, ψευδάργυρος, κασίτερος, μόλυθος, νικέλιον, ἐξαγωγή αὐτῶν κ.τ.λ. κρατέριον, νεάργυρος, κράματα κ.τ.λ. θεϊκὸς χαλκός, χρήσις αὐτοῦ.

3. Ἀργυρος, χρυσός, (κράματα αὐτῶν).

4. Ὑδράργυρος, (Ἀμφαλάματα. Ἀγνή-sublimé.)

5. Ἀργίλλιον, ιδιότητες. Ἀργίλλος. Ἀργίλλοπλαστική. Πυριτικὸν ὄξύ, ἄμμος, χαλαζίας, ὕαλουργία.

6. Ὑδωρ ὑπὸ φυσικῇ καὶ χημικῇ ἐποψῇ, ὀξυγόνον καὶ ὑδρογόνον, παρασκευὴ, ιδιότητες.

7. Ἀνθράξ, φυσικὸ καὶ τεχνητὸ (γαϊάνθραξ λιθάνθραξ ἀνθρακίτης κ.τ.λ. δάμας, γραφίτης). Καύσις, τοιτέριον. Μονοξείδιον καὶ διοξείδιον.

8. Ἀσβεστιον. Ἀσβεστός. Ἀσβεστόλιθοι, μάρμαρα, σιτακίται. Γύψος, θείον καὶ θεικὸν ὄξύ.

9. Φωσφόρος, ιδιότητες, ἐφαρμογαί. Πυρεΐα.

Μέρος γενικόν

10. Ἐννοια μετάλλων καὶ ἀμετάλλων σωμάτων.

Ε' ΤΕΧΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

α' **Καλλιγραφία** (ὥραι 2)

Μικρὰ καὶ κεφαλαία γράμματα, φράσεις, ρητά κ.τ.λ. Ἀσκήσεις εἰς ταχυγραφίαν διὰ στρογγύλων γραμμῶν παρεμπερὺν πρὸς τὰ τοῦ τύπου.

β' **Ἰκονογραφία** (ὥραι 2)

Ἀντιγραφή σχημάτων μετὰ σκιάς καὶ ἀνευ τοιαύτης, ἀντιγραφή προσώπων ζώων κ.τ.λ. Μεγέθυνσις ἀντιγραφμένων ὑποδειγμάτων ὥς καὶ ἐν σμικρῇ ἀντιγραφῇ μεγάλων ὑποδειγμάτων. Χαρτογραφία.

γ' **Γυμναστική** (ὥραι 3)

Παιδιά. Τακτικαὶ ἀσκήσεις. Ἐλεύθεροι ἀσκήσεις. Ποίαι ἐπὶ ὁμαλοῦ καὶ ἀνωμαλοῦ ἐδάφους. Ἐθνικοὶ χοροὶ μετὰ μουσικῆς. Ἀσκήσεις ἐπὶ ὀργάνων τῆς Σουηδικῆς γυμναστικῆς. (Ἰδὲ Σουηδικὴν γυμναστικὴν Χρυσάχη ἐκδ. 1908). Κολυμβητική.

δ' **Ἐπεικτική**

Ἐθνικὰ ὄργανα. Ἀσματα μονόφωνα, δίφωνα καὶ τρίφωνα. Στοιχεῖα Εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ρυθμοὶ κλίμακες, ρυθμοὶ κ.τ.λ.

ΣΤ' ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

α' **Γεωργικά** (ὥραι 3)

Τάξις δ' (ὥραι 1)

Ἐκ τῆς γεωργίας. Ἡ διαλογή των σπερμάτων, ἡ σπορὰ, ἡ βλάστησις, ἡ παρασκευὴ των σπορέων καὶ φυτωρίων, αἱ περιποιήσεις των νεαρῶν φυτῶν (πέριτρον, βοτάνισμα, σκάλισμα, ἀραιώσεις κ.τ.λ.) ὁ τρόπος τῆς μεταρπεύσεως.

Ὁ τρόπος καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς μεταρπεύσεως των φυτῶν (φυλλορροούντων καὶ ἀειθαλῶν).

Τὸ καθάρισμα των δένδρων.

Ἡ καλλιέργεια των μύλλον γνωστῶν λαχανικῶν καὶ ἀνθῶν.

Τὰ παρ' ἡμῖν γεωργικὰ ἐργαλεῖα (ἄξινη, δίκελλα, σκαλιστήρια, ἡπίσθιον ἄροτρον, ἡ σάρην, βωλοκάτορας καὶ βωλόσυρος).

Τάξις ε' (ὥραι 2)

Ἐκ τῆς γεωργίας. Τὸ κλίμα τὸ ἔδαφος, τὰ συστατικά αὐτοῦ (ἀνόργανα καὶ ὀργανικά) καὶ ἡ διάκρισις τοῦ ἐδάφους ἀναλόγως των ἀποτελούντων αὐτὸ γεωργικῶν στοιχείων (ἀργιλλώδες, ἀσβεστόδες, πυριτώδες, ἄμμώδες κ.τ.λ.)

Τὰ λιπάσματα (ὀργανικά καὶ ἀνόργανα).

Αἱ μεταπλάσεις τοῦ ἐδάφους.

Τὰ ὀργώματα καὶ αἱ ἀγροναπώσεις.

Τὰ τελειότερα γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Τὸ Εὐρωπαϊκὸν ἄροτρον, ἡ σάρην, τὸ μηχανήμα τῆς σπορᾶς, τοῦ θερισμοῦ, τοῦ καθαρισμοῦ των σπόρων, τὸ χορτοπεστικὸν καὶ χορτοθετικὸν μηχανήμα, τὸ τῆς ἐξαγωγῆς τοῦ βουτύρου, τοῦ μέλιτος κ.λ.π. Ἡ καλλιέργεια των κυριωτέρων δημητριακῶν (σίτος, κριθή, βρώμη κ.λ.π.)

Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλαίας, των ἑσπεροειδῶν, τῆς ἀμπέλου, τῆς κερατέας, ἀμυγδαλῆς, μορέας, καρυδέας, καστανάς, καὶ

τῶν κυριωτέρων ὀπωροφόρων δένδρων (συχῆς, δαμνικηνέας, βερυκινέας, καρασέας κ.τ.λ.)

Ο ἐμβολιασμός, ἐισοθλασμός, ἐγκεντρισμός.

Βκ τῆς κτηνοτροφίας. Ἡ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευσις τοῦ προβάτου καὶ τοῦ χοίρου καὶ μέσα βελτιώσεως αὐτοῦ, ἐξασφάλις χειμερινῆς τροφῆς διὰ τὸ πρῶτον, καλυτέρα διατροφή τοῦ χοίρου, σκόπιμος καὶ ἐπιμελημένη ἀνταρραγωγὴ αὐτοῦ.

Βκ τῶν γεωργικῶν βιομηχανικῶν. Ἡ σηροτροφία καὶ ἡ ὀρνιθοτροφία.

β' Βιοτεχνικῆ

Τάξις δ' καὶ ε'

Βιβλιοδετικὴ, κορινθοποιία, λεπτοτεχνικὴ, σηροτροφία καὶ ἀλλαι τεχνικαὶ ἕκαστος διδάσκαλος ὅς ἔχη τὴ μέση καὶ τὴν ἱκανότη ἀναδιδάξῃ. Κατασκευὴ διὰ χειρὸς, ξύλου ἢ ἄλλης ὕλης γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ γεωγραφικῶν διαγράμ. ἄμμου, κηροῦ καὶ τῶν τοιούτων.

Σημ. α') Τὰ βιοτεχνικὰ μαθήματα τῆς δ' καὶ ε' τάξεως συνδιδάσκονται εἰς ὥρας 2 καθ' ἑξῆς.

Σημ. β') Τὰ γεωργικὰ τῆς δ' καὶ ε' τάξεως συνδιδάσκονται ἐν ὅσων ἡ διδασκαλία γίνεται ἐν τῇ Ἀγροτικῇ.

Ζ' ΠΟΛΙΤΙΚΑ (ὥρα 1)

Καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ πολίτου (ἀνάγνωσις, ἀπομνημόνευσις καὶ ἐρμηνεία τῶν ἔργων τοῦ ἑλληνικοῦ συντάγματος.)

Η' ΥΓΙΕΙΝΗ

Σχολικὴ ὕγιεινὴ (ἐν τῷ μαθηματικῇ τῆς Γυμναστικῆς).

Σημ. Τὸ μάθημα τοῦτο διδάσκεται καθ' ὅς ὥρας ὁ καιὸς, δὲν ἐπιδέχεται τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς Γυμναστικῆς.

Ἐν Χανίοις 28 Ὀκτωβρίου 1909.

Ὁ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ἐπίσκοπος

Ι ΣΑΟΥΝΑΤΟΣ

Γ'

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Πρὸς τοὺς κυρίους διευθυντὰς τῶν ἀνωτέρων δημοτικῶν σχολείων καὶ λοιποὺς παντὸς βαθμοῦ διδασκάλους ἀμφοτέρων ὧν ἑλθόν.

Καταρτίσαντες τὸ ἀνωτέρω ἀναλυτικὸν πρόγραμμα κατὰ τὸ ἐν σχεδίῳ πρόγραμμα τοῦ ἀσκήσαντος παιδαγωγοῦ Παππαμάρκου καὶ τὸ τῆς πρώτης ἡμῶν εκπαιδευτικῆς ὁργανώσεως, πλουτίσαντες δὲ διὰ τῶν τῆς χημείας καὶ τῆς γεωργίας μαθημάτων τῇ συνεργασίᾳ δοκίμων ἐπιστημόνων, παρέχοντες ἱκανὸν ὁδηγὸν τοῖς βουλομένοις νὰ ὠφεληθῶνται ἐκ τούτου διδασκαλίας. Κρίνουμεν δ' ὅμως ἀναγκασιότατον νὰ ὑποδείξωμεν πᾶσι τοῖς διδασκασί: ὅτι μὲ μόνας τὰς ἐδηγίας καὶ τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα δὲν δύναται ἡ διδασκαλία ν' ἀποβῇ καρποφόρος. Πρῶτος δρος συντελεστικὸς εἰς ἐπιτυχίαν εἶναι ὁ ζήλος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός ἐν τῇ ἔργῳ τοῦ διδασκικοῦ προσωπικοῦ, ἅμα δὲ ἐρεσις πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι, ὁρμὴ πρὸς τὸ διηγεῖσθαι μελετᾶν καὶ προπαρασκευάζεσθαι. Οὐδεὶς διδάσκαλος, οὐδ' ὁ ἀριστα κατηρτισμένος, οὐδ' ὁ πολλῆς ἐμπειρίας, δύναται νὰ διδάσκη τελεσφόρος, ἐὰν πρὸς ἐρχεται εἰς τὸ σχολεῖον ἀπαρασκευος, ἐὰν ἀρχῇται εἰς ὅσα ἐκείνῳ δεῖται ἀπαξ, ἢ ἄλλα ἄλλως ἂνευ ἐπιταλῆφους συγχῆς παρέρχονται, λημονοῦνται. Εἶναι ἀναγκαῖα ἡ παρακολούθησις τῆς προόδου ἐν παντί, ὅπως εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἀναφέρεται, ἡ μελέτη τῶν νέων διδασκικῶν τρόπων, ἡ προσφυγὴ εἰς τοὺς θησαυροὺς πάσης γνώσεως εἰς τὰ παντοδαπὰ συγγράμματα, ὧν ἔχουμεν εὐτυχῶς ἀφθονίαν, καὶ ἂν ὁ ῥότιμος τῆς παιδείας λειτουργὸς δύναται νὰ ἀντλή καὶ νὰ μεταδίδῃ εἰς τὴν ἐμπειροστευμένην αὐτῷ νεολαίαν.

Διὰ ταῦτα ἕκαστος διδάσκαλος πρέπει νὰ καταρτίσῃ μὴ μόνον τινὰ βιβλιοθήκην ἀτομικὴν, μέχρις οὗ ἀνατίθεται καὶ παρ' ἡμῖν αἰθριώτεροι ἡμέραι καὶ σχηματισθῶσι καὶ τῶν σχολείων ἡμῶν Βιβλιοθήκαι: πλήρεις, ἀπ' ἧς νὰ ἀρῶνται πᾶν

δ,τι θὰ καθιστᾷ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὐχερέστερον καὶ μᾶλλον καρποφόρον. Ἰδίαι οἱ πτυχιῶχοι τῶν διδασκαλείων καὶ οἱ ὀριστικῶς ἀποφασίσαντες νὰ ζήσωσιν ὡς διδάσκαλοι ἔχουσιν ὑποχρέωσιν νὰ ἔχωσι βιβλιοθήκην, ἔστω καὶ μικράν.

Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τοῦ κοταρτισμοῦ τοιαύτης βιβλιοθήκης παραθέτομεν κατωτέρω πῖνακα βιβλίων πάσης ὕλης, ἐξ ὧν οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ προμηθευθῶσι πάντα νὰ ἐλλείψωνται ὅσα αἱ χρηματικαὶ αὐτῶν δυνάμεις ἐπιτρέπουσιν ἐκαστοτε, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ νὰ πλουτίζωσι ταύτην. Ὅσοι δ' ἔχουσι τὴν εὐτυχίαν νὰ ὑπηρετῶσιν ἐν κοινότητι ἐνὶ πόρει καὶ προοδευτικαῖς δύνανται νὰ καταρτίσωσι δαπάνη τῶν κοινοτήτων πλουσίαν σχολικὴν βιβλιοθήκην, ζητοῦντες καὶ λαμβάνοντες τὸν ἐγκριμένον ἐν Ἑλλάδι ὑπὲρ τῶν σχολικῶν βιβλιοθηκῶν κατάλογον, ἐκδοθεῖον ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Βιβλιωπλείου τῆς Ἑστίας κ. Ι. Κολλάρου ἀπὸ τοῦ 1903.

Τὰ κατωτέρω καταγραφόμενα καὶ διατετιμημένα βιβλία δύνανται γ' ἀποτελεῖσαι πρόχειρον βιβλιοθήκην ἐξυπηρετοῦσαν πλήρως τὰς ἀνάγκας πάσης προπαρασκευῆς καὶ μελέτης τοῦ διδάσκοντος. Διὰ δὲ τὸ δύσκολον τῆς προμηθείας ὑπὸ πάντων διὰ τὸ πολυδάπανον σημειούμεθα δι' ἀστερίσκου (*) ἐκεῖνα, ὅτινα νομίζομεν τῶν ὧν οὐκ ἔστιν: Τὸ δὲ ἐν παρενθέσει (Δ') δηλοῖ ὅτι εἶναι δεδεμένα.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

τῶν καταλλήλων διὰ πρόχειρον βιβλιοθήκην τῶν κοινοτήτων καὶ τῶν διδασκόντων βιβλίων

Α' ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

* 1) **Τὰ Ἅγια Πάθη**, ἥτοι ἡ ἀγία καὶ Μεγάλη ἐβδομας καὶ τὸ Ἅγιον Πάσχα (Δ) Ἀθῆναι 1901. ρ. 1.—

2) **Π. Βορίλα Ἀρμένη**. Φιλοθέου καὶ Εὐγενίου ἑπιστολαί, ἥτοι σύνομος περὶ ψυχῆς καὶ Θεοῦ διδασκαλία Ἀθῆναι 1884.

* 3) **Ἡ Καινὴ Διαθήκη** (ἐκδόσις Πατριαρχείων).

* 4) **Ι. Ε. Μεσολορᾶ**. Ἐγχειρίδιον λειτουργικῆς Ἀθῆναι 1895. ρ. 2.50.

* 5) **Σ. Δ. Μπαλάνου**. Ἡ Ἑκκλησία μας ποῦ ποτε

καὶ πῶς λατρεύεται ὁ Θεός (ἐκδ. Σ. Ὠφ. Βιβλ.) (Δ) Ἀθῆναι 1900 Λ. 0,40.

* 6) **Ἀπολυτίκια** (Ε. Κοφινιάτου) λ. 0.60

* 7) **Ἑκκλησιαστικὴ Ἱστορία** (Α. Κυριακοῦ) ρρ. 2.50

8) **Ἑρμηνεία τῶν Κυριακῶν Εὐαγγελίων** (Μεσολορᾶ) ρρ. 1.50

Β' ΙΣΤΟΡΙΑ

* 1) **Ζαμπελίου καὶ Κριτοδουλίδου**, Ἱστορία τῶν ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης (Συμπλήρ. ὑπὸ Ι. Κονδύλακι) Ἀθῆναι 1894. ρρ. 5.—

2) **Α. Κωνσταντινίδου**. Λεξικὸν τῶν κυρίων ὀνομάτων, μυθολογικῶν ἱστορικῶν, γεωγραφικῶν κ. λ. π. (Δ) Ἀθῆναι 1893. ρρ. 4.—

3) **Κ. Μενδελιδάκης Βαρθολάδης**. Ἱστορία τῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (μεταφρ. Ἠλία Οικονομοπούλου τομ. 2) Ἀθῆναι 1895. ρρ. 5.—

4) **Κ. Παπαρρηγοπούλλου**, Ἱστορία Ἑλληνικοῦ ἔθνους (ἐπιθεωρ. ὑπὸ Μ. Καρολίδου τομ. 5) Ἀθῆναι 1902. ρρ. 20.—

* 5) **Φ. Πουκεβίλ**, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως (ἐκδ. Κ. Κ. Χαϊροπούλου Ἀθῆναι 1901. ρρ. 5.—

* 6) **Κ. Ν. Σάθα**. Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς (Δ) Ἀθῆναι 1869. ρρ. 6.—

7) **Γ. Ν. Χατζιδάκι**. Περί τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων (ἐκδ. Ἑταιρ. Ἑλλ. ἡμιστοῦ) Ἀθῆναι ρρ. 1.50.

* 8) Ἱστορία Κρήτης Στ. Ξανθοῦδου ρρ. 2,75

9) Ἱστορία Κρήτης Β. Φιλᾶκη ρρ. 25.—

10) **Β. Δουπουῆ** Ἱστορία τῶν Ρωμαίων (μεταφρ. Ἀ. Ἀργυροῦ) Ἀθῆναι 1897. ρρ. 5,50.

11) **Α. Μ. Ἰδρωμένου** Ἰωάννης Καποδιστρίης (βιβλ. Μαρασλή) Ἀθῆναι. ρρ. 2,20.

12) **Σ. Π. Λάμπρου**. Ἀποκαλύψεις περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Πρίγκη Ἀθῆναι 1892. 1, 50.

* 13) **Ι. Σκαλτσούνη** Ἀπομνημονεύματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Κρήτης Χανία 1901. ρρ. 5.—

14) **Ι. Ρ. Decharme**. Μυθολογία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (μεταφρ. Ἀλ. Κ. Καράλη) Ἀθῆναι 1891. ρρ. 9.—

15) **Γ. Ε. Weitzmann** Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς (μεταφρ. Α. Ν. Μάλτου) Ἀθῆναι 1893. ρρ. 1.

Γ' ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

- * 1) **Ε. Κόντινιώτου.** Παλαιστολογία, ήτοι ιστορία κα Γεωγραφία της Ασίας Γης. Αθήναι 1891. δρ. 4.—
- * 2) **Γ. Λαμπρίδου.** Αί Έλληνικαί άποικίαι Αθ-
ναι 1895 δρ. 1.—
- 3) Στατιστική Κρήτης Σφαράκι. δρ. 4.—
- * 4) Κρητικά Καλομεγεθούλου δρ. 3.—
- 5) Γεωγραφικός Άνθας.
- * 6) Όδηγός των άπλών τοπογραφικών περιγραφών Μηλι-
νάκι δρ. 1.—
- 7) Γενική Γεωγραφία (Μητροπούλλου ή άλλη τις).

Δ' ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

- * 1) Λυκούργου κατά Λεωκράτους (έκδ. Γ. Λώλου) Αθ-
ναι δρ. 3.—
- 2) Ξενοφώντος άπομνημονεύματα (έκδ. Γ. Μπουκουδάλα)
Αθηναι 1893. δρ. 2.—
- * 3) Όμήρου Ίλιάς στερεότυπος δρ. 2.—
- * 4) Όμήρου Όδύσσεια στερεότυπος δρ. 2.—
- * 5) Κρίτων (έκφ. Γ. Κωνσταντινίδου) Αθηναι δρ. 1.50
- 6) Πλουτάρχου Βίαι παράλληλοι (στερεότυπ.) δρ. 8.—
- 7) **Α. Βαλαωρίτου** Ποιήματα τόμοι 2 Αθ-
ναι δρ. 6.—
- 8) **Σ. Βασιλειάδου** Άττικά νύκτες Αθηναι τέμ. 1
1900 δρ. 6.—
- 9) **Γ. Μ. Δαμνιέρη** Οι Κρητές μου (διηγήματα)
Αθηναι 1898 δρ. 3.—
- * 10) **Α. Κοραή** Αυτόβιογραφία, Παππατρέγας, άνό-
πτιον έκδοσις Σακελλαρίου Αθηναι δρ. 0.50
- * 11) **Β. Κορνάρου** Έρωτάκριτος (έκδ. Φοίνικος)
Βενετία. 0.50
- 12) **Αχ. Παράσχου** Ποιήματα τόμοι 3 Αθηναι 1891
δρ. 8.—
- 13) Κρητικής Αντωνιάδου δρ. 2.
- * 14) **Π. Φερίπτου** Μύθοι Αθηναι 1884 δρ. 1.—
- * 15) **Γ. Χορτιάτη** Η Έρωτική (τραγωδία) έκδοσις
Φοίνικος Βενετία δρ. 3.—
- * 16) Κρητικά Ποιήματα Κριέρη δρ. 1.50
- * 17) **Δ. Βιλέλα** Τα Έλληνικά γράμματα, Αρχαία Έλ-

λός κατά τὸ Γαλλικόν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ἀλφρέδου Κρεαζέ
(έκδ. Σ. ὤφ. βιβλ.) Αθηναι 1901 δρ. 0.40

18) **Γ. Α. Ζηκίδου** Λεξικὸν ὀρθογραφικὸν καὶ χρο-
στικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τῆς τε ἀρχαίας καὶ νεωτέρας
Αθηναι 1899. δρ. 5.—

* 19) **Κ. Ν. Σάβα** Νεοελληνική εἰς ὁλογία. Βι-
ογραφία τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαπεφάντων Ἑλλήνων, 1453—
1821 Αθηναι 1868. δρ. 6.—

20) Κρητικοὶ Γάμοι Ζαμπελίου.

Ε' ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

1) **Γ. Δροσίνη** Ἐθνική Ἀγωγή. Ἐκπαιδεύσις. Γράμ-
ματα. Βιομηχανία. Περιοδικὸν δεκαπενθήμερον τόμοι 4 Αθ-
ναι 1898—1901. δρ. 15

* 2) **Π. Κονράδου** Ψυχολογία μετ' ἐφαρμογῶν εἰς
τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀγωγὴν καθύλου, μεταφρ. Δ. Κ. Ζα-
γογιάννη Αθηναι 1902. δρ. 7, 50.

3) **Χ. Κυριακάτου** Δημόδης παιδαγωγική Αθηναι
1900. δρ. 3, 25

* 4) **Κ. Δεοντάρη** Παιδαγωγική καὶ διδασκτική τῶν
γραμματιστῶν Αθηναι 1901 δρ. 3.50

* 5) **Α. Μελέ** Παιδαγωγικὸν ἐγκόλπιον τῶν Ἑλλήνο-
παίδων μετὰ 43 εἰκονογραφίῶν Αθηναι 1879 δρ. 2

6) **Κ. Νιστορίδου** Καθηκοντολογία, ήτοι τὰ καθήκοντα
τοῦ ἀνθρώπου ὡς χριστιανοῦ καὶ ὡς πολίτου Αθηναι 1892.
δρ. 2

7) **Καρόλου Όππελ** τὸ βιβλίον τῶν γονέων, ήτοι
πρακτικὸς ὁδηγὸς περὶ ἀνατροφῆς τῶν παιδων, μεταφρ. Χαρίση
Πουλίου Αθηναι 1899. δρ. 3

8) **Γ. Παπασωτηρίου** ὑποδείγματα διδασκαλίας τῶν
ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις διδασκόμενων μαθημάτων τόμοι 3
Αθηναι δρ. 6

* 9) **Αρ. Σπαθιάκι** Παιδαγωγική Αθηναι 1894 δρ. 4

10) **J. L. Ussing** Παίδων ἀγωγή καὶ παιδεία παρ'
Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις μεταφρ. Α. Χ. Κώστα Όδησος 1887
δρ. 3.50

11) **Αάμψα** Ὑποδείγματα διδασκαλίας δρ. 6

* 12) Γυμναστική Χρυσάφη.

13) Παιδαγωγική καὶ διδασκτική Παυλίδου δρ. 4.

14) Παιδαγωγική δημοτ. σχολείου Σακελ λαροπούλλου δρ. 3

- 15) Καρδία de Amici-Σακελλαροπούλλου δρ. 3.
16) 'Ο Πασταλότης (ἐκδ Σουλ. 'Ωφ. βιβλ.) λ. 40.

ΣΤ' ΠΑΙΔΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

- * 1) **Αἰμιλίου Εἰμαρμένου** Παιδικὸι διάλογοι. Σειρὰ πρώτη 'Αθῆναι δρ. 1
* 2) **Αἰμιλίου Εἰμαρμένου** Παιδικὸι διάλογοι. Σειρὰ δευτέρα, 'Αθῆναι δρ. 1
* 3) **Α. Κατακουζηνού** 'Η Μοῦσα τῶν παιδῶν 'Αθῆναι 1884. δρ. 1
* 4) **Α. Π. Κουρτίδου** παιδική 'Ανθολογία 'Αθῆναι 1885. δρ. 1
* 5) **Α. Π. Κουρτίδου** παιδικὰ δραματίκια καὶ κωμωδίαι παραρρασθέντα μετ' 21 εἰκόνων 'Αθῆναι 1887 δρ. 2.—
6) **Αἰκατερίνης Λασκαριδίου** 'Η Τέρψις τῶν Παίδων διὰ 7—9 ἑτῶν 'Αθῆναι 1889. δρ. 2.—
* 7) **Α. Μελά** 'Ο Γερουστάθης μετ' εἰκόνων τόμοι 3 'Αθῆναι 1894. δρ. 2.—
* 8) **Α. Μελά** ὁ μικρὸς Πλούταρχος Μέρους Α', Θεσεύς, Λυκοῦργος, Σόλων, Θμιστοκλῆς (ἐκδ. Σ. ὦφ. βιβλ.) (Δ) 'Αθῆναι 1900. δρ. 0.40
* 9) **Α. Μελά** ὁ μικρὸς Πλούταρχος Μέρους Β', Ἀριστείδης, Κίμων, Περικλῆς, Σωκράτης, (ἐκδ. Σ. ὦφ. βιβλ.) (Δ) 'Αθῆναι 1901. 0.40
* 10) **Α. Μελά** ὁ μικρὸς Πλούταρχος Μέρους Γ', Ἐπαμεινώνδας, Πελοπίδας, Φωκίων κλπ. ἐκδ. Σ. ὦφ. βιβλ.) (Δ) 'Αθῆναι 1902. 0.40
* 11) **Γρηγ. Ξενοπούλου** παιδικὸν Θέατρον ἥτοι Μονόλογον. Διάλογοι καὶ Δραματίκια δι' ἐορτάς σχολείων καὶ Οἰκογενεῶν Α'. δρ. 2.—

Ζ' ΦΥΣΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- * 1) **Ν. Ἀποστολίδου** Τὰ ὠρελιμώτερα πτηνὰ τῆς Ἑλλάδος (Δ) (ἐκδοσις Σ. ὦφ. βιβλ.) 'Αθῆναι 1900. δρ. 0.40
* 2) **Α. Κ. Δαμδέρογ** ὁ Ὑλικὸς Κόσμος. 'Ο ἄηρ, τὸ ὕδωρ, τὰ ἔδαφος, τὰ μέταλλα, αἱ ὀργανικαὶ οὐσίαι, τὰ φυτά, τὰ ζῶα, αἱ τροφαί, τὰ ποτά, τὰ ἐνδύματα (Δ) (ἐκδ. Σ. ὦφ. βιβλ.) 'Αθῆναι 1890. δρ. 0.40
* 3) **Σ. Μηλιαράκη** Ἐγχειρίδιον Ζωολογίας 'Αθῆναι 1889 δρ. 2.50

- * 4) **Π. Ε. Πρωτοπαπαδάκη** 'Ηλιος ζωὴ καὶ κινήσεις (Δ) (ἐκδ. Σ. ὦφ. βιβλ.) 'Αθῆναι 1901. 0.40
5) **Α. Π. Σιρρόγ** ἡ Ἀστρονομία διὰ λαὸν 'Αθῆναι 1897. δρ. 1.50

Η' ΥΓΙΕΙΝΗ

- * 1) **Ι. Καρδαρά** Πρακτικὴ Ἱατρικὴ τῶν οἰκογενεῶν 'Αθῆναι 1902 δρ. 3.—
* 2) **Μ. Κωνσταντινίδου** ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ σῶμά του (Δ) (ἐκδ. Σ. ὦφ. βιβλ.) 'Αθῆναι 1900 0.40
* 3) **Β. Πατρικίου** Νοσήματα καὶ Μικρόβια (Δ) ἐκδ. Σ. ὦφ. βιβλ.) 'Αθῆναι 1901 0.40

Θ' ΓΕΩΡΓΙΑ, ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

- * 1) **Ρ. Ἀθανασιάδου** Πρακτικὸν ἑγχειρίδιον Γεωργίας, περιέχον κηπουρικὴν, φυτοκομίαν, δένδροκομίαν, ἀμπελοφυρίαν καὶ μηχανικὴν ἀγρονομίαν 'Αθῆναι 1901 δρ. 1.—
* 2) **Γ. Δροσίνη** Αἱ Μέλισσαι (Δ) ἐκδ. Σ. ὦφ. βιβλ.) 'Αθῆναι 1901. δρ. 0.40
* 3) Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν (ἐκδ. Μπόρτ καὶ Χίρστ) τόμοι 6 'Αθῆναι δρ. 100.
* 4) **Σ. Π. Λοδέρδου** ὁ Ἐθνικὸς Πλούτος Α' Β' (Δ) (ἐκδ. Σουλ. ὦφ. βιβλ.) τόμοι 2 'Αθῆναι 1891 δρ. 0.80
5) **Κ. Μητρόπουλου** Ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν πρακτικῶν γνῶσεων μετὰ 1500 εἰκόνων τόμοι 2 'Αθῆναι 1896—1897 δρ. 16.
* 6) Ὀδηγὸς Οἰκοδεσποίνης (Δ) ἐκδ. Σ. ὦφ. βιβλ.) 'Αθῆναι 1901 δρ. 0.40
* 7) Σ. Στυλιανίδου. Ὀδηγὸς τοῦ σκωληκοτρόφου. Βίος ἀνατροφῆ τοῦ μεταξοσκώληκος 'Αθῆναι 1899 δρ. 1.—
8) **Π. Ν. Φιλαρέτου** Ἀνθοκομία 'Αθῆναι 1891 δρ. 1.75
9) **Ι. Πρινέξ** Νεώτατος ὀδηγὸς..... περιλαμβάνων οἰνοποιαν κλπ. 'Αθῆναι 1901 δρ. 2.25

Ι' ΠΟΛΙΤΙΚΑ

- * 1) **Γ. Ν. Φιλαρέτου**. Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος μετ' εἰσαγωγῆς καὶ Σχολίων δρ. 1.50
* 2) **Εμμ. Σ. Λυκούδη** Τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου (Δ) (ἐκδ. ὦφ. βιβλ.) 'Αθῆναι 1900 0,40

ΙΑ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- 1) Δημοτικὸν Σχολεῖον (κατ' ἔτος δρ. 2.—)
- 2) Δημοτικὴ Ἐκπαίδευσις (κατ' ἔτος δρ. 2.—)
- 3) Σάλπιγξ (ἐτησίως δρ. 6.—)
- 4) Δελτίον τῆς Βιομηχανικῆς Ἀκαδημείας Ρουσοπούλου.
- 5) Γεωπονιὰ Χασιώτου.
- 6) Τὰ Πάτρια.
- 7) Παιδαγωγικὸν Δελτίον διδ. συλλόγου, ἐτησίως δρ. 5.—
- 8) Ὁ Κρητικὸς Λαὸς δρ. 0.50 τὸ τεῦχος.

Σημ. Τὰ βιβλίδια τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, αἵτινα εἶναι κατευνότατα, εἶναι ἀναγκαῖότατον κόσμημα τῆς βιβλιοθήκης παντὸς δημοδιδασκάλου καὶ ἀνεξάντλητος πηγὴ γνώσεων. Ἰδὲ δὲ ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ παρόντι καταλόγῳ σεσημειωμένων συνιστῶνται τὰ ἑξῆς:

1) Ὁ Οὐρανός. 2) Τὰ ὠφελιμώτερα πτηνά. 3) Αἱ μέλισσαι. 4) Ὁ γεωργός. 5) Ὁ χαρακτήρ. 6) Ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος. 7) Τὸ δένδρον. 8) Ὁ μέγας Ἀλέξανδρος. 9) Πρῶται βοήθειαι. 10) Αἱ θρυλίδες. 11) Τὸ γάλα. 12) Ὁ καθαρὸς ἀήρ. 13) Ὁ οἶνος. 14) Ὁ μεταξοσκώληξ. 15) Αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ 19 αἰῶνος. 16) Τὰ βρέφος. 17) Ἀποταμίσεις. 18) Ὁ καπνός. 19) Ἱστορίαι τῆς Ἐκκλησίας. 20) Ἡ μακροβιότης. 21) Σολλεγαὶ φυσικῆς ἱστορίας. 22) Ἡ ὄρασις. 23) Ὁ μικρὸς κτηνοτρόφος. 24) Ἡ εὐτυχία. 25) Ἡ γυμναστικὴ. 26) Ἡ γῆ. 27) Ὁ Κοραῆς. 28) Τὸ ἄλας. 29) Ἡ ἐλαία. 30) Τὰ λουτρά. 31) Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐν Χανίοις τῇ 30 Ὀκτωβρίου 199.

Ὁ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ἐπίτροπος

Ι. ΣΑΟΥΝΑΤΟΣ